

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ κ. ΓΕΩΡΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ - ΝΟΒΑ

Ὁ νέος ἀκαδημαϊκὸς κ. Γεώργ. Ἀθανασιάδης - Νόβας ὠμίλησεν ἀκολούθως ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας ἔχων ὡς θέμα:

Η ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Στὸ δημόσιο βίῳ ἑνὸς ἄντρα σπάνιες εἶναι οἱ στιγμὲς ἐκεῖνες, πὸν βρίσκειται πρόθυμος νὰ τελέσῃ πανηγυρικὰ τὸ μυστήριον τῆς ἀνθρώπινης εὐχαριστίας. Βαθειὰ συγκινημένος, πὸν μοῦ ἔλαχε νὰ ζήσω μιὰ στιγμὴ τέτοια σήμερα, ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδιάς μου τίς πῶ θεορμές μου εὐχαριστίες πρὸς ὅλα τὰ ἀξιώτιμα τακτικὰ μέλη τοῦ Ἀνωτάτου Πνευματικοῦ Ἰδρύματος τῆς πατρίδας μας γιὰ τὴν ὑψηλὴ τιμὴ πὸν μοῦ ἔκαμαν μὲ τὴν εὐγενῆ πρόσκλησι νὰ παρακαθίσω ἀνάμεσά τους καὶ νὰ μοιραστῶ μαζί τους τὸ ἱερώτατο πνευματικὸ χρέος. Μὲ βαθειὰ συναίσθησι τοῦ μεγέθους τῆς ἠθικῆς ἐντολῆς ἀλλὰ καὶ τοῦ βάρους τῆς ἠθικῆς εὐθύνης, τολμῶ νὰ δώσω, κύριοι συνάδελφοι, τὴ διαβεβαίωσι ὅτι θὰ προσπαθίσω νὰ δικαιώσω τίς προσδοκίαι σας, συνεισφέροντας φιλότιμα ὅλες τίς μικρὲς μου δυνάμεις γιὰ τὴν ἐξέλιξι καὶ προώθησι τοῦ μεγάλου πολιτιστικοῦ ἔργου, πὸν μᾶς ἔχει ἐμπιστευθῆ ἡ Πολιτεία.

Ἰδιαίτερα θέλω νὰ εὐχαριστήσω τὸν ἀξιώτιμο κ. Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας γιὰ τὰ φιλόφρονα λόγια μὲ τὰ ὁποῖα, ἐξ ὀνόματος τοῦ Σώματος, χαιρέτησε τὴν εἴσοδό μου σ' αὐτό. Ὡσὰν νὰ μὴν ἐλησμόνησεν οὔτε τὴ στιγμὴν αὐτὴ τὴ φιλάνθρωπι ἐπιστήμη, πὸν μὲ τόσο βαρὺ κῆρος ἀντιπροσωπεύει, βρῆκε τὸν τρόπο νὰ συνθέσῃ, γιὰ νὰ μὲ παρουσιάσῃ, ἕνα δραστικὸ ἰδιοπαρασκεύασμα ἐγκωμίων, ἕνα ἀρωματισμένον, θὰ ἔλεγα, ἀφέψημα ἀπὸ διαλεχτὰ βότανα τῆς ἐλληνικῆς χλωρίδας. Τὸν εὐχαριστῶ καὶ πάλι γιὰ τὰ εὐγενῆ του ἀλησμόνητα λόγια.

Ὅσο γιὰ τὸν ἀγαπητό, πολὺπλευρα συνάδελφο, κύριο Σπῦρο Μελά, πὸν τόσο τιμητικὰ μίλησε γιὰ τὸ ποιητικὸ μου ἔργο, εὐχαριστῶντας τὸν ἐγκάρδια, δὲ μπορῶ νὰ μὴ θυμηθῶ τοὺς πολλοὺς καὶ ποικίλους δεσμούς μας. Πρῶτα-πρῶτα μᾶς συνδέει ἡ κοινὴ καταγωγὴ. Γεννηθήκαμε κι οἱ δύο στὸ ἀπόμερο, γραφικὸ ἀκρογιάλι τῆς Ναυπάκτου, πὸν τὴν εἰδυλλιακὴν του φυσικὴ γαλήνη συνδέει μὲ τὴν ἀέριαν ἀναταραχὴ τῆς ἱστορίας, σὰν αἰωνόβιον κόσμημα, τὸ πανάρχαιο ἐπιβλητικὸ κάστρο του. Ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινήσαμε κ' οἱ δύο, ἀκολουθῶντας, θαρρεῖς, τὰ ἴχνη τῆς καθόδου τῶν Λωριέων καὶ εἰσβάλαμε στὴν Ἀθηναϊκὴ δημοσιογραφία, ὅπου ἐπὶ μακρὰ χρόνια ἐθητεύσαμε, πολλὰς δὲ φορὰς βρεθήκαμε σὰν ἐπαγγελματίες παράπλευροι ἀλλὰ καὶ ἀντιμέτωποι. Πῶς νὰ λησμονήσω τὴ διασταύρωσίν μας στὰ ὑψίπεδα τῆς Μικρασίας ὅπου ἡ πέννα μας σὰν πολεμικῶν ἀνταποκριτῶν τοῦ κάκου προσπαθοῦσε ν' ἀπεικονίσῃ τοὺς ἄθλους τῶν ἐλληνικῶν ὄπλων; Καὶ πῶς νὰ παραλείρω τὴν ἀποστολὴν μας στὴν

Κωνσταντινούπολι όπου συνοδεύοντας τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο καρδιογραφοῦσαμε μετὰ τὸ δημοσιογραφικὸ μας ἔνστικτο τοὺς πρώτους παλμούς τῆς ἄτυχης Ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας;

Ἐῤῥατε τὴν καλωσύνη νὰ θυμηθῆτε τὴν εὐζωνική μου ἐμφάνιση. Σᾶς εὐχαριστῶ. Μοῦ δίνετε ἀφορμὴ νὰ στοχαστῶ πὼς ἴσως ὁ ποιητὴς δὲν ἔμεινε ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴ φουστανέλλα καὶ τὸ τσαροῦχι πὸν τοῦ δάνεισε γιὰ τέσσερα χρόνια ὁ εὐζωνας... Ζυμώθηκα τόσο τὰ χρόνια ἐκεῖνα μετὰ τὰ παλληκάρια τῶν βουνῶν μας, ὥστε νὰ ὀφείλω πολλὰ στὴ λεβεντιά τους ἢ Μοῦσα μου... Ἄλλ' ἂν πρέπει νὰ θυμηθῶ καὶ κάτι ἄλλο, ὀφείλω νὰ στρέψω μ' εὐγνωμοσύνη τὴ μνήμη μου πρὸς τὴν ἐνθαρρυντικὴν εὐμένεια μετὰ τὴν ὁποία παρακολοιθῆσατε ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὴ δημοσίευση τῶν στίχων μου. Περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ καλὰ κριτικὰ λόγια πὸν μοῦ ἔχετε γράψει, με συγκινοῦσε ἡ προφορική σας ἀναγνώριση. Πόσες φορές δὲ με σταματήσατε στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας γιὰ νὰ μοῦ ἀπαγγείλετε στροφὲς ἀπὸ ποιήματά μου! Ἦξερα τὴν ἀφάνταστη δύναμη τῆς μνήμης σας, ἢ ἀποστήθιση ὅμως τῶν στίχων μου δίκαια, νομίζω, με κολάκευε κάθε φορά. Ὅπως τόσο δίκαια με κολάκευαν καὶ σήμερα τὰ ἐγκωμιαστικά σας λόγια. Ὅσο κι ἂν ἔχουν, κύριε Μελεᾶ, σὰν ἀνάδοχός μου πὸν εἶστε, τὸν χαρακτήρα βαφτιστικῶν δώρων, ὅσο κι ἂν μοιάζουν σὰν πνευματικὰ φωτῆκια, περιποιῶν στὸ μικρὸ μου ἔργο πολλὴ τιμὴ, γιὰ τὴν ὁποία σᾶς εὐχαριστῶ ἀκόμα μιὰ φορά ὅσο παίρνει ἐγκάρδια.

Καὶ τώρα, προτοῦ εἰσελθῶ στὸ θέμα τῆς καθιερωμένης ἀπὸ τὰ Ἀκαδημαϊκὰ θέσμια ὁμιλίας, πολὺ περισσότερο γιὰ τὸ θέμα μου ἀναφέρεται στὴ λυρική ποίηση δὲ μπορῶ νὰ μὴν ἀναπολήσω τὶς σεπτὲς μορφὲς τῶν προκατόχων μου στὴν Τάξι Γραμμάτων ποιητῶν. Χρὲς ἔχω νὰ κάψω καὶ τὸ δικό μου μωσκολίβανο στὸν ἱερὸ βωμὸ τῆς μνήμης τους, ὅπου ἀκατάσβεστα θὰ προσανάφη τὴ φλόγα τῆς ἀθανασίας ὁ θαυμασμός κ' ἡ εὐγνωμοσύνη ὄλων τῶν ἐλληνικῶν γενεῶν... Εἶναι γιὰ μένα σὰν ἐξαίρετον ὄνειρον καὶ ὅμως πραγματοποιημένο τὸ γεγονός ὅτι καλοῦμαι νὰ καταλάβω τὴν ἔδρα πὸν τὴν ἐθέρμανε καὶ τὴν ἐξύψωσεν ἡ προηγούμενη κατοχὴ τῆς ἀπὸ κορυφαίους ποιητῆς. Πὼς θὰ μποροῦσα νὰ φιλοδοξήσω μεγαλύτερη ἰκανοποίηση ἀπὸ αὐτὴν πὸν συναισθάνομαι ὅταν, ὁμιλῶντας σήμερα στὸ σεμνὸ τοῦτο τέμενος τῆς σοφίας, ἀφρονκράζομαι, σὰ μακρινὴν ὑπόκριση στοὺς δικούς μου φτωχοὺς λόγους, τὴν ἐνορχήστρωση τῶν πλούσιων ρυθμῶν τῆς δημιουργικῆς φαντασίας τόσων Δασκάλων! Ἡ «Ἀσάλευτη Ζωὴ» ἀκινητεῖ «Ἐμπρὸς στὸ Ἄπειρο». Ἀπὸ τὰ «Σπασμένα Μάρμαρα» ἀναβλύζει «Παγὰ Λαλέουσα». Τὰ «Θεῖα Δῶρα» συνταιριάζονται στὴν «Αἰολική Ἄρπα»... Ὁ βαρὺς, ὀλύμπιος ἀντίπαλος τοῦ Πατριάρχου τῆς Νεοελληνικῆς Μούσας Κωστὴ Παλαμᾶ, ἡ φιλοσοφικὴ ἔκσταση τοῦ ἀπόκοσμου ψάλτη Ἀριστομένη

Προβελέγγιου, τὸ εὐχαρι μέθυ τοῦ τραγουδιστῆ τῆς εἰδυλλιακῆς γαλήνης Γεωργίου Δροσίνη, οἱ ἄβροϊ τόνοι τοῦ λυρικοῦ ψιθυριστῆ Παύλου Νιρβάνα, οἱ στοχαστικοὶ ρυθμοὶ τοῦ ἀριστοτέχνη μαέστρου Ζαχαρία Παπαντωνίου, οἱ αὐθόρμητοι κελαϊδισμοὶ τῆς εὐγενικῆς ρέμβης τοῦ Σωτήρη Σκίπη, ἑναρμονίζονται κάτω ἀπὸ τὸ θόλο τῆς σεπτῆς αὐτῆς αἴθουσας καὶ διαλαλοῦν τὴν ἀθανασία τῆς Ἑλληνικῆς λυρικῆς ἐμπνεύσεως, τὴν ἀδιάσπαστη συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς λυρικῆς παραδόσεως!

Ἄναθυμέμει τ' ἀλησμόνητα προινὰ τοῦ «Συλλόγου τῶν Ὡφελίμων Βιβλίων» ὄπου, στὸ Γραφεῖο τοῦ Δροσίνη, πολλὰ φορὰς εἶχα συναντηθῆ μετὸν Παλαμᾶ, μετὸν Προβελέγγιο μετὸν Δημήτρη Καμπούρογλου, μετὸν Μπάμπη Ἀγγυο καὶ ἄλλους κορυφαίους τῆς λογοτεχνίας μας. Ἐπειτα ἀπὸ φιλικὰ πειράγματα καὶ χαριεντισμοὺς μεταξύ τους, ἔστρωσαν συχνὰ τὴ συζήτηση στὰ προβλήματα τῆς πνευματικῆς πορείας τοῦ τόπου μας. Δὲν ἔλειπαν, φυσικά, ἀνησυχίες καὶ ἀντιρροήσεις γιὰ τὰ ξενότροπα παραστρατήματα μερικῶν δικῶν μας νεωτεριστῶν. Καὶ δὲν ἦταν τὸ πνεῦμα κανενὸς ἀντιδραστικοῦ συντηρητισμοῦ ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸν κύκλο τους. Ὁχι! Ἦταν τὸ πνεῦμα τῆς αἰώνιας καὶ ἀναλλοιώτης, στὴ βαθύτερῃ της οὐσία, ἀξίας τῆς Τέχνης μέσα στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Ἦταν τὸ πνεῦμα τῆς παράδοσης, τῆς ζωντανῆς καὶ γόνιμης παράδοσης, ποὺ δὲν φιλοδοξεῖ πιὸ πολὺ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ γίνῃ ἡ νόμιμη μητέρα τῆς προόδου. Κάποια ἡμέρα, ἐπάνω σὲ μιὰ τέτοια συζήτηση, ὁ Παλαμᾶς γύρισε καὶ μοῦ εἶπε: «Ἐὐὲν ἔρχεσαι ἀπὸ κοντά μας!». «Ναί», συμφώνησεν ὁ Δροσίνης, «τὸν αἰσθάνομαι κ' ἐγὼ ν' ἀκολουθῆ τὸ δρόμο μας...» Ἐνοιῶσα τὴ στιγμή ἐκείνη μετὰ νύξη ὅτι ἐπῆρα τὸ βᾶπτισμα καὶ τὸ χρῆσμα καὶ τὴν ἐντολή. Κλείδωσα τὰ λόγια τῶν Δασκάλων στὸ θησαυροφυλάκιο τῆς μνήμης μου. Καὶ τὰ σεβάστηκα πάντα στὴ μικρῇ πνευματικῇ μου πορεία γιατί συμφωνοῦσαν ἀπόλυτα μετὰ τὶς ἐσωτερικὰς μυστικὰς φωνὰς, ποὺ ὑπαγόρευαν στὴ συνείδησή μου τὸ ποιητικὸ της πιστεύω.

Θὰ τὰ σεβαστῶ ἀπόλυτα καὶ στὴ σημερινῇ μου ὁμιλία. Καὶ ἂν κατορθώσω νὰ διατυπώσω ὅσες ἀλήθειες θρέφω στὴ συνείδησή μου θὰ εἶναι ἀφιερωμένες στὴ Μνήμη τῶν λυρικῶν προπατόρων. Καὶ αὐτῶν ποὺ μνημόνευα πρωτίτερα σὰν προκατόχους μου στοὺς θώκους τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ποὺ μετὰ παρόμοια πίστη εὐτύχησαν νὰ καλλιεργήσουν πρὶν ἀπὸ μᾶς ἀξιοσέβαστα τὸν ποιητικὸ μας ἀνθῶνα.

Θὰ τολμήσω νὰ σᾶς μιλήσω, Κυρίες καὶ Κύριοι, γιὰ τὴ Λυρική Ποίηση. Προσδιώρισα τὸ θέμα μου τόσο γενικὸ γιατί γενική, νομίζω, θεώρηση καὶ κρίση ἀπαιτοῦν στὴν ἀναστατωμένη μας ἐποχὴ ἀκόμα καὶ οἱ προαιώνια καθιερωμένες ἀξίες τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Δὲν μετὰ ἀπότρεψαν στὴν ἐκλογή τοῦ θεματός μου οἱ πρόσφατοι δισταγμοὶ τοῦ νέου Ἑταίρου τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας κ. Ζὰν Κοκτώ. Ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες, στὴν ὁμιλία τῆς ὑποδοχῆς του, εἶχε πῆ ὅτι δὲν ἤξερε μετὰ ποιὸν τρόπο νὰ πλησιάσῃ

«αὐτὸ τὸ ἐπικίνδυνον τέρας» τὴν ποίηση, αὐτὸ «τὸ ἄγριο ἄλογο» τὸν Πήγασο, πού κι ὅταν δαμάζεται δὲν ἀργεῖ νὰ τινάξῃ τὸ δαμαστὴ του στὸ χῶμα. Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχει, μοῦ φαίνεται, παρὰ ἕνα μόνον τρόπον γιὰ νὰ πλησιάσῃ τὴν ποίηση. Μὲ τὴν ποίηση! «Ἡ ποίηση κατανοεῖται καὶ κρίνεται μόνον μὲ τὸν ἴδιον τρόπο πού γεννιέται», ἔχει γράφει ὁ Μπενεντέττο Κρότσε.

Ὅπως καὶ νὰ εἶναι, ποιητικὰ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ καταχραστῶ τὴν εὐνοια πού μοῦ ἐπιδαφιλεῖ ἡ εὐγενικὴ σας παρουσία.

Ἔχουν ὀνομάσει τὴν ποίηση «τὸ μεγαλύτερον μετὰ τὴν ὁμιλία δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους»¹. Καὶ ὅμως οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι ἀπεμπολοῦν τὸ θεῖο δῶρον! Μήπως δὲν ἔχουν πιά τὴν ἀνάγκη του; Ἔχουν ἀκόμα ὀνομάσει τὴν ποίηση «μητρικὴ γλῶσσα τῆς ἀνθρωπότητος»². Καὶ ὅμως ἡ σύγχρονη ἀνθρωπότης κινδυνεύει νὰ λησμονήσῃ τὴ μητρικὴ τῆς γλῶσσα! Μήπως δὲν ἔχει πιά τὴν ἀνάγκη τῆς; Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δὲν κατασκευάζεται σὰν μηχανοποίητο ρομπότι, ἀλλὰ παράγεται ἀπὸ τὸν κόλπρον ἄλλου ἀνθρώπου, ποτὲ δὲ θὰ πάψῃ νὰ ἔχῃ βασικὴν ἀνάγκη ὅχι μόνον ἀπὸ ὕλική τροφήν, πού τὴ βρίσκει ἀποκλειστικὰ στὴ γῆ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πνευματικὴ τροφή, πού τὴ βρίσκει ἀποκλειστικὰ στοὺς οὐρανούς. Καὶ ἂν βία τῆς ὕλικῆς τροφῆς εἶναι ὁ ἄρτος, τῆς πνευματικῆς τροφῆς ἄρτος εἶναι ἡ ποίηση.

Τότε, ἀφοῦ βασικὴ τῆς ἀποτελεῖ ἀνάγκη, γιατί κινδυνεύει ν' ἀπαρηθῆ ἡ Ἀνθρωπότης, τὸ μεγάλο τῆς δῶρον, τὴ μητρικὴ τῆς γλῶσσα; Μήπως φταίει ἡ ποίηση; Μήπως ἔπαυε τάχα νὰ μιλῇ στὴν καρδιά μας μὲ τὴ ζεστὴν ἐκείνη γοητεία πού ἔχουν τὰ μητρικὰ χαϊδόλογα; Τραγικὸ εἶναι τὸ ἐρώτημα. Καὶ ἀκόμα τραγικώτερον θὰ ἦταν ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις. Κατηγορηματικὸς ὁ Νόμος εἶναι τῆς ζωῆς: Οὔτε ποτὲ ἡ μάννα, οὔτε ποτὲ ἡ ποίηση μποροῦν ν' ἀλλάξουν φύση, φωνή, τρόπο, ὅσο κι ἂν μεταβάλλονται οἱ ἐποχές, ὅσο κι ἂν ἀλλάζουν τὰ ἄλλα τῆς ζωῆς σχήματα καὶ κλίματα...

Ὅταν παίρνουν τὸ παιδί στὸν κόρφο τους ὅλες οἱ μητέρες ὅλων τῶν ἐποχῶν ὅλου τοῦ κόσμου, τὸ θηλάζουν μὲ τὸν ἴδιον ἀμετάβλητον τρόπο, τὸ λατρεύουν μὲ τὰ ἴδια ἀπαράλλαχτα χάρδια, τὸ ἀποκοιμίζουν μὲ τὰ ἴδια ταυτόσημα ναναρίσματα, τὸ εἰσάγουν στὸ μυστήριον τῆς ζωῆς μὲ τὰ ἴδια ἀπλοῖκὰ παραμῦθια...

Παρόμοια καὶ ἡ ποίηση, ὅσο κι ἂν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ κλωθογυρίσματα τῶν ἐποχῶν, γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν πρωταρχικὴν τῆς ἀξία, πρέπει νὰ προσφέρῃ πάντα στὸ αἰωνόβιον αὐτὸ βρέφος πού καλεῖται ἀνθρωπότης, ἄγνόν μητρικὸ γάλα, ἀνόθευτη ψυχικὴ συγκίνησις, ἄχραντη «μέθεξις» στὴ θεία φύση. Νὰ προσφέρῃ κατὰ τόσον καθαρῶς

¹ Τολστόϊ.

² Χάμαν.

άνθρωπινο, ώστε να είναι αιώνιο. Κάτι τόσο αναμφισβητήτως αιώνιο, ώστε να είναι θεο. Και αυτό ακριβώς προσφέρει στη συνείδηση των ανθρώπων με το θαῦμα μιᾶς ἀπροσδιόριστης γοητείας πὸν ἐπενεργεῖ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκη κανένα συγκεκριμένο σκοπό, ἀλλὰ μὲ βέβαιο ἀποτέλεσμα τὴν πνευματικὴ τους εὐφροσύνη καὶ τὴν ἠθικὴ τους βελτίωση.

Κάποιαν ὥραία χαρραγὴ, πὸν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκοιμόταν ἀκόμα μὲ ἀνύποπτη ἀμεριμνησία μέσα στὸν Παράδεισο, ἔστειλεν ὁ Θεὸς τὴν Ποίηση νὰ τὴν ξυπνήσῃ... Καὶ τότε ἡ Ποίηση τὴν πρωτόμαθε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ φτερά της, νὰ μὴ φοβάται τὸ κενό, νὰ ὑψώνεται πρὸς τὸ ἄπειρο, νὰ παίξῃ μὲ τὸ φῶς. Παίζοντας παρακολούθησεν ἡ ψυχὴ τὸν κορυθαλλὸ ν' ἀδιαφορῇ μόλις ξυπνοῦσε γιὰ τοὺς σπόρους τῆς γῆς καὶ νὰ ὀρμᾷ μέσα στὸ λυκανγὲς κατακόρυφα πρὸς τὸν οὐρανὸ γιὰ τῆς χαρᾶς τὸ κελáιδισμα. Παίζοντας πρωτοάναψεν ἡ ψυχὴ ἀπὸ μιὰν ἀχτίδα τοῦ ἥλιου τὸ σπινθῆρα τοῦ νοῦ...

Πέρασαν αἰῶνες πολλοί. Στὸ βραδύ τους κύλισμα ἡ Ποίηση, ἐκτελῶντας τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, δίδαξε στὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τίς προσεσχῆς καὶ τοὺς νόμους, τὴν ἀμοιβαία κατανόηση, τὴν κοινωνικὴ συμβίωση, τὴν πολιτικὴ συγκρότηση. Δικὴ της ἦταν ἐφεύρεση τὸ μέτρο, ὁ ρυθμὸς, ἡ τάξη, ἡ ἁρμονία πὸν κυριάρχησαν ἔπειτα σιγά-σιγά σ' ὅλες τίς σχέσεις τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἀνθρωπότητος. Ποιητὲς ἦταν οἱ πρῶτοι προφῆτες, οἱ πρῶτοι βασιλιάδες, οἱ πρῶτοι πολέμαρχοι. Μὲ τὴ μαγικὴ πυξίδα τῆς φαντασίας ἐβάδιζαν οἱ πρῶτοι ἀρχηγέτες. Ἡ μαγνητικὴ πυξίδα τῆς πείρας δὲν εἶχεν ἀκόμα ἐφευρεθῆ... Ἀπὸ τὸν ἐπουράνιο Βασιλιὰ τῶν Ψυχῶν ἐπῆρε τὸ ἀχειροποίητο στέμμα του ὁ ποιητὴς καὶ ἄρχισε τὴ θριαμβευτικὴ του πορεία ἐπάνω στὸν πλανήτη μας ὡς ἐπίγειος τῶν ψυχῶν βασιλιάς. Φασματικὸς ὁ θρόνος του. Ὅμως ἀπρόσβλητος. Ἀσώματο τὸ σκῆπτρο του. Ὅμως ἀναφαίρετο. Ἀφροῦρητὴ ἡ βασιλεία του. Ὅμως ἀκατάλυτη. Γιατὶ «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»!

Πέρασαν αἰῶνες κι ἄλλοι, μεταγενέστεροι... Στὸ γοργό τους ξετύλιγμα οἱ προφῆτες ἔγιναν ἐπιστήμονες. Οἱ βασιλιάδες ἔγιναν ὄργανα τῆς πολιτείας. Ὁ ποιητὴς ὅμως ἔμεινε Μάγος. Καὶ Μάγος θ' ἀπομείνῃ ὅσοι αἰῶνες κι ἂν περάσουν ἀκόμα.

«Ὁ ποιητὴς — εἶπε τώρα τελευταῖα ὁ Ἀντρέ Μωρουά — εἶναι καὶ γιὰ μᾶς, καθὼς γιὰ τὸ Βαλερύ, ἕνας δημιουργὸς μύθων πὸν μὲ τὴ μαγεία του φωτίζει, πὸν κεῖθε ἀπὸ τὰ φαινόμενα, τὸ μυστήριον καὶ τὴν ὁμορφίαν τοῦ κόσμου. Μὲ τοὺς ρυθμούς του, μὲ τὴν ἐκλογὴ τῶν λέξεων, μὲ τὸ φῶτισμα λεπτομερειῶν πὸν ἦταν πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ἀθέατες, μὲ τὴν ἐσωτερικὴ σύζευξη τοῦ πὸν συγκεκριμένου πραγματικοῦ μὲ τὸ ὑπερπραγματικό, ὁ ποιητὴς ἀναδημιουργεῖ τὸ σύμπαν».

Ὁ ἀληθινὸς λυρικὸς ποιητὴς εἶναι «ὁ ἄνθρωπος στὴν ὁλότητά του» ἔγραψε

παλιότερα ὁ Σοπενάουερ. Ἐκεῖνο πὸν προσφέρει εἶναι «ἡ Ἀνθρωπότης ὀλόκληρη ὡς τὰ μύχια βάθη της».

Ἄλλὰ μὲ ποιὸν τρόπο μπορεῖ νὰ ἐπιτύχη ἓνα τέτοιο θαῦμα;

Μὲ τὴ μαγική του ἐνόραση, μὲ τὴ διαισθητική του ἐποπτεία, μὲ τὸν ὑπερφυσικό ἐνθουσιασμό του! Ἔτσι κατορθώνει ὁ ποιητὴς νὰ συλλάβῃ ἅμεσα καὶ χωρὶς λογικὰς ἐπεξεργασίας αὐτούσιο τὸ νόημα τῆς ζωῆς, αὐτούσιο «τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον». Καὶ κατορθώνει ἀκόμα: «νὰ μεταδώσῃ μέσα στὸ μικρότερο χρονικὸ διάστημα τὸ μεγαλύτερο πλῆθος ἰδεῶν» — ἀποσταγμένο σ' ἓνα δάκρυ, ἀποκρυσταλλωμένο σ' ἓνα χαμόγελο...

«Ἔξερω πὼς ἡ ποίηση εἶναι ἀπαραίτητη ἀλλὰ δὲν ξέρω σὲ τί», εἶπε στὴν ὀμίλια του ὁ Κοκτώ. Θὰ ἤθελε νὰ εἰπῆ ὅτι εἶναι ὅσο μὴ χρήσιμη τόσο καὶ ἀπαραίτητη σὲ ὅλα! Ἡ ἐσωτερικὴ μας μυστικὴ βίωση μόνον μὲ τὴν ποίηση τείνει νὰ καταστῇ συνείδηση ἠθικὴ. Ὅπως λέει ὁ στίχος τοῦ Σίλλερ: «Μόνον ἀπὸ τὴν πρωινὴ πύλη τοῦ Ὁραίου μπαίνομε στὴ χώρα τῆς συνειδήσεως».

Δὲν ἀνήκει ἡ ποίηση στὴν ὀργανικὴ λειτουργία τῆς ζωῆς. Ἀνήκει στὸ ἀνόργανό της μυστήριον.

Μοιάζει τόσο μὲ τὴ θρησκεία! Κι ὅμως δὲν εἶναι θρησκεία! Γιατὶ τῆς λείπει ὁ ἀποκαλυπτικὸς μῦθος, τὸ δόγμα, ὁ κολασμός.

Μοιάζει τόσο μὲ τὴν Ἀμαρτία! Κι ὅμως δὲν εἶναι ἄμαρτία! Γιατὶ δὲν τὴ μολεύει ὀλικὴ ἠδονή.

Μοιάζει τόσο μὲ τὸ Παιχνίδι! Κι ὅμως δὲν εἶναι παιχνίδι! Γιατὶ ἀθέλητά της πραγματοποιεῖ ἠθικὸ ἀποτέλεσμα.

Ἡ δημιουργικὴ της πνοὴ δὲν ἀποκαλύπτει τὰ μυστικά της, δὲν φανερώνει τὴ δρῶσα οὐσία της οὔτε στοὺς φιλοσόφους, οὔτε στοὺς φυσιολόγους, οὔτε στοὺς αἰσθητικούς. Οὔτε στοὺς ποιητὰς ἀκόμα τοὺς ἴδιους πὸν εἶναι — ὅσο μεγαλύτεροι τόσο περισσότερο — οἰστρήλατα ἐνεργούμενα τῆς θείας μανίας, πειθαρχημένα σὲ ἄγνωστους ἀνεξιχνίαστους νόμους, χωνεμένους μέσα στὴν ἀχανῆ ἁρμονία τοῦ σύμπαντος.

Στὴν ποιητικὴ κνοφορία ἡ ἐπουράνια σύλληψη εἶναι ἄμωμη. Τὸ σπέρμα τῆς ιδέας περιέχει πρωτότυπον πάντοτε στοχασμό. Θὰ ἔλεγα ὅμως ἓνα στοχασμὸν ἀστόχαστο, πὸν μοιάζει σὰ νὰ μὴν τὸν ἐκτοξεύῃ ὁ ἐγκέφαλος. Ἄγγελος Κυρίου προσφέρει τὸν πάναγνο κρῖνον. Ἀκαριαία, αὐτόματη, ἀσύνειδη πραγματώνεται ἡ σύλληψη. Ποῦ; Στὰ σπλάχνα τῆς ἀειπάρθενης Ζωῆς! Πρόκειται γὰρ μιὰ θαυμαστή, ὑπερφυσικὴ παρθενογονία, πὸν ἀνάγεται στὸ μυστήριον τοῦ ἀοράτου κόσμου.

Καθὼς τὰ δημιουργικὰ μάγια τὰ κάνει μονάχη της ἡ ἔμπνευση καὶ σχεδὸν ἀμήνητος συνεργεῖ σ' αὐτά, μὲ τὴ μυστηριώδη τηλεπικοινωνία, ὁ λογισμὸς, ἔτσι καὶ τὰ μεταδοτικὰ μάγια τὰ δέχεται ἀπ' εὐθείας ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν τὸ ποιητικὸ

μήνυμα είναι γνήσιο, ἔγκυρο, αὐθεντικό. Ποτὲ ἡ ποιητικὴ συγκίνηση δὲν μεταγγίξε-
ται μὲ τὸ σταγονόμετρο τῆς λογικῆς διαδικασίας στὸν ἐγκέφαλο. Ἐδειάζεται μονο-
μιᾶς στὴν καρδιὰ σὰν ἕνας δραστικός χυμός. Καὶ ὅπως τοῦ κρασιοῦ ἡ ἐπενέργεια
ἀνεβαίνει σὲ λίγο στὰ κέντρα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὰ διεγείρει εὐφρόσυνα, ἔτσι καὶ τοῦ
ποιητικοῦ ἀνθοσμίου ἡ ἀκαριαία ἐπίδραση.

Αὐτὸς εἶναι ὁ μοναδικὸς θεοχάραχτος νόμος ποιητικῆς δημιουργίας καὶ ποιη-
τικῆς μεταλαβιάς. Κάθε ἄλλος τρόπος εἶναι νόθος, ἀπαράδεχτος, ἀνίκανος νὰ ἐπιφέρει
λυτρωτικὸ ἀποτέλεσμα. Ὅποιος κινητοποιεῖ μόνον τὰ συννεργεῖα τοῦ νοῦ γιὰ νὰ παρα-
σκευάσῃ τὸ πνευματικόν του προϊόν, δὲν θὰ συνθέσῃ ποτὲ ποίημα. Κι ὅποιος, ἀντὶ
νὰ ὑψώσῃ στὸ ἄπειρο τῶν κοσμικῶν ἀκτίων τὴν κεφαλαία τῆς ψυχῆς του, φορτώνει
μὲ τριφασικὸ ρεῦμα τῆς ἡλεκτρικῆς λυχνίας τῆς σκέψης του, γιὰ νὰ δεχτῆ τὸ ποιητικὸ
μήνυμα, δὲν θὰ τὸ λάβῃ ποτὲ αὐτούσιο!

Ψυχικὲς καταστάσεις πλάθει μέσα μας τὸ Ὁραῖο καὶ ὄχι διανοητικούς συλλογι-
σμούς. Ψυχικὲς καταστάσεις καλεῖται ὁ ποιητὴς νὰ συλλάβῃ, νὰ ἀφομοιώσῃ, νὰ ἐκ-
φράσῃ, κι ὄχι ἐπιστημονικὲς θεωρίες ἢ φιλοσοφικὸς στοχασμούς. Ψυχικὲς καταστά-
σεις ὀφείλει ὁ λυρικός λόγος νὰ δημιουργήσῃ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὅλους κι ὄχι
λογαριθμικὰ προβλήματα σὲ ὠρισμένους κύκλους ἀνθρώπων.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀλήθειες ἀταπόδειχτες σὰν τὴν Ὁμορφιὰ — ὀλοφάνερες, ἀναμ-
φισβήτητες. Κι ὅμως κάποιος ἀντίθετος εἰσφόρος μᾶς ἔχει ἀπομακρύνει ἀπὸ τὶς ἀλή-
θειες αὐτές, μουσοπόλους καὶ μουσοτραφεῖς, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ ἔχωμεν ἀκο-
λουθήσῃ τὴν ἀντίθετη σχεδὸν ἀγωγή. Μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε θέλοντας νὰ εὐφραν-
θοῦμε δὲν πίνουμε αὐτούσιο τὸ κρασί, περιμένοντας μὲ ἐμπιστοσύνη τὴ φυσιολογικὴ
του λειτουργία πὺν δημιουργεῖ τὴ θεία μέθη. Ἀλλὰ οἱ μὲν λούζουν ἐξωτερικὰ μὲ
κρασὶ τὸ κεφάλι τους προσπαθώντας νὰ μεθύσουν μὲ τὸν ἀφύσικον αὐτὸν τρόπο, οἱ
δὲ διαβάζουν σοφὲς πραγματεῖες περὶ οἰνολογίας, καρτερώντας νὰ τοὺς φέρῃ σὲ κατά-
σταση ψυχικῆς εὐθυμίας ἢ τέλεια γνώση ὅλων τῶν ποικιλιῶν τῆς ἀμπέλου ἢ ὅλων
τῶν χημικῶν ὑλῶν πὺν ὑποβηθοῦν τὴν καλὴ ζύμωση τοῦ μούστου.

Ἄν εἶναι ποτὲ δυνατόν!...

Καὶ ὅμως σινηθέστατον εἶναι στὴν ἐποχὴ μας τὸ φαινόμενο νὰ προμηθευό-
μαστε πνευματικὰ ἰδιοπαρσκευάσματα μὲ τὴν ἐτικέτα : * Λυρικὴ Ποίηση» καὶ μόλις
τὰ γενθοῦμε νὰ ἔχουμε ἀμέσως τὴν ἀσφαλῆ αἴσθησις ὅτι δὲν περιέχουν κανένα σχεδὸν
συστατικὸ τῆς.

Εἶπα στὴν ἀρχὴ ὅτι ἡ σύγχρονη Ἀνθρωπότης κινδυνεύει νὰ λησμονήσῃ τὴν
αὐτοδίδαχτη μητρικὴ τῆς γλῶσσα, ν' ἀποποιηθῆ τὸ θεοχάριστο μεγάλο δῶρο. Ὅσοι
πιστεύουμε στὴν αἰωνιότητα τῆς ποιητικῆς δωρεᾶς θεωροῦμε τὸν κίνδυνον παροδικόν

και ἀσήμαντο. Ὅμως ἂν ἔχουμε σὰν πνευματικοὶ ἄνθρωποι ὠρισμένες εὐθύνες, τίς ἔχουμε γὰρ τὴν ἐποχὴ μας κι ὄχι γὰρ τὴν αἰωνιότητα. Καὶ τῆς ἐποχῆς μας ὄχι μόνον τὸ ἱστορικὸ γόητρο ἀλλὰ καὶ τὸ ψυχικὸ συμφέρον χρέος ἔχουμε ἱερὸ νὰ τὰ ὑπερασπιστοῦμε! «Κάτω ἀπὸ τὴν κακὴ ἢ ἀνύπαρκτη ποίηση τῶν καιρῶν μας, γράφει ὁ Μπενεντέττο Κρότσε, ὑπάρχει κάτι ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ξυπνήσῃ ἀνησυχίες καὶ αἴσθημα εὐθύνης στὰ σοβαρὰ μυαλὰ καὶ στὶς σοβαρὲς ψυχές. Καὶ ἡ φρόνηση ἀπαιτεῖ νὰ μὴν ἀδιαφορήσουμε...»

Ἡ σημασία, ποὺ ἔχει ἡ ποίηση γὰρ τὴν ἐξιδανίκευση καὶ τὸν ἐξευγενισμό τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, γὰρ τὴ δροσερὴ συντήρηση ὅλων τῶν ἠθικῶν της ἀξιῶν εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ἂν πραγματικὰ κινδυνεύῃ, ἂν πραγματικὰ κατάντησε κακὴ ἢ ἀνύπαρκτη, νὰ δικαιολογεῖται ἡ πιὸ ἐντατικὴ πνευματικὴ ἐκστρατεία γὰρ τὴν ταχύτερὴ της ἀποκατάσταση. Καὶ ἡ ἀποκατάστασή της, γὰρ νὰ εἶναι ριζικὴ, πρέπει νὰ στηριχθῇ πρὶν ἀπ' ὅλα στὴν ἐπανάληψη τῶν καλῶν σχέσεων κοινοῦ καὶ ποιητῶν, ποὺ ἔχουν τόσο διαταραχθῇ, σχεδὸν διακοπῇ, τὰ τελευταῖα δίσεχτα χρόνια...

Μὲ τὸ νὰ λέμε ὅτι ἡ ποίηση βρίσκεται σὲ κίνδυνο, παραδεχόμεστε ὅτι ἔχει ὠρισμένους ἐχθρούς. Πρέπει νὰ τοὺς ἐπισημάνουμε. Βέβαιον στέκεται ἀπὸ πρῶν, πὼς οἱ ἐχθροὶ της θὰ εἶναι ἀκούσιοι. Δηλωμένους, θεληματικούς ἐχθρούς μπορεῖ νὰ ἔχη ἡ Ἡθικὴ (μπορεῖ ἀκόμα νὰ ἔχη ἡ Λογικὴ) ἀλλὰ γίνεται ἀπὸ τὴ φύση ἀδύνατον νὰ ἔχη ἡ Ὁμορφιὰ καὶ ἡ Ποίηση, ποὺ εἶναι τὸ *alter ego* της!

Σὲ δύο γενικὲς κατηγορίες μποροῦν νὰ ἐνταχτοῦν οἱ ἀθέλητοι ἐχθροὶ ποὺ κατατρέχουν τὴν ποίηση: Στοὺς ἐξωτερικούς καὶ στοὺς ἐσωτερικούς.

Οἱ ἐξωτερικοὶ της ἐχθροὶ εἶναι δύο: Τὰ ἀνελεύθερα δλοκληρωτικὰ πολιτικὰ καθεστῶτα καὶ ὁ μηχανικὸς πολιτισμὸς.

Οἱ ἐσωτερικοὶ της ἐχθροὶ ἀνήκουν, φυσικὰ, στὸ πνευματικὸ στρατιόπεδο. Εἶναι ἓνα εἶδος καλοπροαίρετοι δολιοφθορεῖς.

Ἄς ἐξετάσουμε πρῶτα τὴν περίπτωση τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρικῶν ἐπιδράσεων.

Ἐπῆρξαν παλιότερα ἀξιόλογοι στοχαστὲς μὲ ἀριστοκρατικὴ διάθεση (ὅπως π.χ. ὁ Φλωμπέρ, ὅπως ὁ Ὁσκάρ Οὐάιλντ) ποὺ εἶχαν προβλέπει ὅτι τάχα θὰ κατὰστρεφε τὴ δημιουργικὴ Τέχνη ἡ ἄνοδος στὴν πολιτικὴν ἐξουσία τῶν λαϊκῶν τάξεων. Νομίζω ὅτι οἱ φόβοι τοὺς δὲν ἐπαληθεύουν. Οἱ λαϊκὲς τάξεις ἀγαποῦν ἔμφυτα στὸ βάθος τῆς ψυχῆς τοὺς τὴν ποίηση καὶ ποτὲ δὲν θὰ ξεριζώνωναν αὐτοθέλητα τὸ ἄνθος της ἀπὸ τὸ περιβόλι τῆς ζωῆς τοὺς. Τὰ ἐπίσημα δλοκληρωτικὰ καθεστῶτα τόσον τὰ δεξιὰ, ποὺ κι αὐτὰ τὴν ἄνοδο τῶν λαϊκῶν τάξεων ἐπαγγέλησαν, ὅσον καὶ τὰ ἀριστερὰ, ποὺ ἱμπεριαλιζοῦν ἐν ὀνόματι τῆς λαοκρατίας, ὄχι μόνον δὲν κατεδάφισαν τὸ βωμὸ τῆς Τέχνης ἀλλὰ καὶ φιλοδόξησαν νὰ τὸν ὑψώσουν ἀκόμα περιφανέστερον. Οἱ

Καλὲς Τέχνες θεωρήθηκαν παντοῦ ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῶν αὐτοκαλουμένων νέων πολιτισμῶν καὶ καλλιεργήθηκαν μὲ συστηματικὸ ζήλο. Ἄλλο ζήτημα ἂν καλλιεργήθηκαν μὲ τρόπους βασικά ἀπαράδεχτους καὶ ἀναμφισβήτητα βλαβερούς. Μιὰ φορὰ τὰ σύμβολά τους παράμειναν ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστα, ἢ συνεισφορά τους γιὰ τὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ θεωρήθηκε πολύτιμη, ἢ ὑποθετικὴ τους ἄνθηση προπαγανδίστηκε σὰν μιὰ περίτρανη ἀπόδειξη τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἀγῶνων τῆς νέας ζωῆς.

Τὸ ἀναμενόμενο κι ἀπὸ πρῖν, ἀρκετὰ δὲ βεβαιωμένο ἕως τῶρα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, κακὸ συνίσταται στὸ ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς τέχνης μέσα σὲ σιδερόφρακτα θερμοκήπια δὲν ἀποδίδει ποτὲ τὸ ἄνθος, τὸ χυμὸ, τὸ χροῶμα, τὸ ἄρωμα, τὴ φρεσκάδα ποὺ ἀποδίδει ἡ φυσικὴ στὸ ἐλεύθερο ὑπαιθρο καλλιέργεια. Ὅσον κι ἂν εἶναι ἡ περιποίηση ἐπιμελής, δὲν μπορεῖ ποτὲ τὸ δεσμευμένο τεχνητὸ φῶς νὰ ἀναπληρώσῃ τὶς ἐλεύθερες ζωογόνες ἀχτίδες τοῦ Ἥλιου, δὲ μπορεῖ ποτὲ τὸ διαταγμένο χημικὸ λίπασμα νὰ ὑποκαταστήσῃ τοῦ παρθένου φυσικοῦ ἐδάφους τοὺς γονιμοποιούσους χυμούς. Πεῖρα μακρῶν αἰώνων μᾶς διδάσκει ὅτι κάθε περιορισμὸς καὶ κάθε καταπίεση τοῦ πνεύματος μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐξαναγκαστῇ νὰ πειθαρχήσῃ σὲ ἄλλους ἐξωτερικοὺς νόμους ἄσχετους ἢ καὶ ἀντίθετους πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς τῆς δικῆς του αὐτονομίας, προκαλοῦν στὸ παρὸν στειρότητα, στὸ μέλλον ἐκρηκτικὴ ἀνατροπὴ. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, σύμφωνα μὲ τοὺς ἄγραφους θεμελιώδεις νόμους τῆς ἀνέγγιχτης αὐτοκυριαρχίας του, δημιουργεῖ γνήσια καλλιτεχνήματα μόνον ὅταν χαίρεται τὴν ἐλευθερίαν του ἢ ὅταν ἀγωνίζεται νὰ τὴν ἐπαναχτήσῃ. Ὅταν σκλαβώνεται, μπορεῖ ἴσως νὰ ἀποξενωθῇ προσωρινὰ τὴν γραφίδα του ἀλλὰ δὲν ἔχει ποτὲ ἐκχωρήσει στὸ δυνάστη τὴ δημιουργικὴ του πνοή.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν προερχόμενο ἀπὸ τὸ μηχανικὸ πολιτισμὸ κίνδυνο, ἡ ἱστορικὴ πείρα μᾶς διδάσκει κ' ἐδῶ, ὅτι, πράγματι, στὶς ἐποχές, ποὺ ἐπικρατοῦν οἱ φυσικομαθηματικὲς ἐπιστῆμες, ἡ ποίηση εἶναι λιγώτερο γόνιμη. Σήμερα ὅμως, στὴν ἐποχὴ μας, δὲν πρόκειται κὰν γιὰ μιὰ ἀπλὴ περαστικὴ ἐπικράτηση. Πρόκειται, κατὰ τὴν ἐντύπωση τῆς ἐκθαμβῆς πλειοψηφίας, γιὰ σοβαρὴ ἀπειλὴ πανίσχυρης κυριαρχίας τῆς μηχανῆς σὲ τρόπο ποὺ νὰ μεταβάλλῃ τὴ γενικὴ μορφή τοῦ κόσμου, σκοτιώνοντας τὴ δημιουργικὴ βούληση καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν εὐαισθησία.

Θὰ ἀνθέξῃ ἡ ποίηση;

Πρέπει νὰ πετάξουμε ψηλότερα γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ δώσουμε τὴν αἰσιόδοξην ἀπάντηση.

Μέσα ἀπὸ τὸ δαιμονικὸ πάταγο τῶν μηχανῶν, τὴ θολὴ δμίχλη τῶν ἐξατμίσεων καὶ τὴν ἐκτυφλωτικὴ λάμψη τῶν παραγωγικῶν ἐπιτεύξεων, τὸ πνεῦμα τοῦ σύμπαντος παρουσιάζεται σὰν ἐξαναγκασμένο ν' ἀλλάξῃ ὄχι μόνον ἔκφραση ἀλλὰ καὶ οὐσία.

Ἡ Ἁγία Τριάς τοῦ Ἀληθινοῦ, τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Ὠραίου, πὸν ἐπὶ τόσους αἰῶνες βάσταξε στὸν ἀδαμάντινὸ τῆς τρίποδα τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἀνθρωπότητος ὅλης, μᾶς φαίνεται σήμερον σὰ νὰ χάνη τὴν ἁρμονία καὶ τὴν ἰσορροπία τῶν δυνάμεών τῆς. Ἐχω σημειώσει σὲ κάποιο περιθώριον ὅτι τὸ Ἀληθὲς συμβολίζει ὁ Πατήρ, τὸ Καλὸν ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ὠραῖον τὸ Ἁγίον Πνεῦμα. Στὴν ταραγμένη μας ἐποχὴ πάσχουμε τὴν ψευδαίσθησιν ὅτι ὁ Πατήρ, ἀναθεωρῶντας δῆθεν τὸν καταστατικὸν χάρτη τῆς Δημιουργίας του, συσσωρεύει ὅλη σχεδὸν τὴ δύναμιν στὰ χέρια του. Ἀνακαλεῖ τάχα ὅσα μεγάλα ποσοστὰ τῆς ἰσχύος του εἶχεν ἐκχωρήσει ἐπὶ μακροὺς αἰῶνες στὸν Υἱὸν του γιὰ νὰ διέπῃ τὴν Ἡθικὴ Βούλησιν, στὸ Ἁγίον Πνεῦμα γιὰ νὰ ρυθμίξῃ τὴν Αἰσθητικὴν Χαρὰ. Ἡ δίψα τοῦ Ἀληθινοῦ δεσπόζει σήμερον καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τείνει νὰ συγκεντρώσῃ ὅλη τὴ δυναμικότητα τῆς ἀνθρώπινης φαντασίας, ὅλη τὴ φλόγα τῆς παγκόσμιας δραστηριότητος. Ἡ ὄνειροπόλησιν τῆς σύγχρονης ψυχῆς φαίνεται σὰ νὰ στρέφεται ἀποκλειστικὰ σὲ ὑλικώτερες ἐπιδιώξεις. Στὴν ἀποκάλυψιν, δηλαδή, ὅλων τῶν ἐνεργειακῶν μυστικῶν τοῦ φυσικοῦ κόσμου γιὰ νὰ τὰ ὑποτάξῃ μὲ μηχανικὰ μέσα σὲς ἀνάγκας τῆς ἀνθρώπινης εὐμάρειας.

Ἀντικρούζοντας τὴν καλπάζουσα προόδον τῆς θετικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀνώτερης τεχνικῆς ἀναρωτιῶνται πολλοί: Μήπως ἡ ἐξαντλητικὴ πραγματοποίηση ὅλων αὐτῶν τῶν μηχανικῶν ὄνειρων δὲν ἀφήσῃ πιά στὴν... ἀμηχανία τῆς ψυχῆς ἄλλα περιθώρια γιὰ τὴ φαντασία, γιὰ τὴν εὐαισθησία, γιὰ τὴν ὄνειροπόλησιν — γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ μ' ἓνα λόγο δημιουργία; Μήπως ὁ νέος μηχανικὸς πολιτισμὸς, ἀφοῦ δαμάσῃ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὕλης, δὲν θὰ χρειάζεται καθόλου πιά τὸ αἰθέριον ἐκείνο στοιχεῖον πὸν ἀποτελεῖ τὴν ποίησιν;

Κανεὶς δὲν εὐχεται εἰλικρινέστερα ἀπὸ ἓναν ποιητὴ τὴν πραγματοποίηση ὅλων τῶν ὄνειρων τῆς τεχνικῆς προόδου καὶ τῆς ὑλικῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἡ γενιὰ τῶν ποιητῶν τὰ δραματίσθηκε πρώτῃ καὶ τὰ προφήτεψε καὶ τὰ ὑποσχέθηκε! Ἀκριβῶς ὅμως τὴν ὥραν τοῦ μεγάλου πανικοῦ τολμῶ νὰ ὑποστηρίξω μὲ τὴν ταπεινὴ μου αἰσιοδοξία ὅτι ἡ δύναμιν τοῦ Ὠραίου εἶναι τόσο ἀκατάλυτη, ἡ ἀξία τῆς Τέχνης τόσο αἰώνια, ἡ αἰσθητικὴ ἀνάγκη τόσο σύμφυτη μὲ κάθε ἄλλη βασικὴ ἀνάγκη τῆς ζωῆς, ὥστε κανέναν κίνδυνον ἐξαφανισμοῦ δὲν διατρέχουν ἀπὸ καμμιὰ νέα μορφὴ ἐπίγειου βίου καὶ πολιτισμοῦ!

Ἄν χρειάζεται νὰ ἐξηγήσω τὴν αἰσιοδοξία μου, θὰ ἤθελα νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι ὅλες οἱ μεγάλες ἐπιτυχίες τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι στὸ βάθος τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ θρίαμβος τοῦ Ἀριθμοῦ. Ὁ Ἀριθμὸς ὅμως, ὁμογάλαχος ἀδερφὸς μὲ τὴν Λέξιν, δὲν εἶναι καθόλου ξένος πρὸς τὸ ρυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονία! Καὶ ἂν παραδεχτοῦμε ὅτι θὰ καταστῇ ὁ Ἀριθμὸς ἀπόλυτος καὶ αὐθαίρετος κυρίαρχος τῆς Ζωῆς, δὲν πρέπει νὰ φοβώμαστε ὅτι θὰ τὴν ἀφήσῃ χωρὶς ρυθμὸν καὶ χωρὶς ἁρμονία, ἔρα

χωρίς αισθητική έκφραση τῆς Ὁμορφιάς. Μὲ ποιὲς νέες μορφές θὰ τὴν ἐκφράσῃ, ἄς μὴ προσπαθήσουμε νὰ τὸ μαντέψουμε τὴν ὥρα τούτη!

Ἄλλὰ πὺλ πολὺν πειστικὴ καὶ ἀπὸ τὸ «Πυθαγορίζον» αὐτὸ ἐπιχείρημα, παραμένει πάντοτε ἡ βασικὴ ἀλήθεια ὅτι ἡ Ζωὴ στὸ σύνολό της εἶναι τελικὰ ἰσχυρότερη ἀπὸ τοὺς μερικοὺς της παράγοντες εἴτε ἀριθμὸς, εἴτε λόγος, εἴτε ἔργον τοὺς ἀποκαλοῦμε. Καὶ ποτὲ δὲν φοβᾶται ἡ Ζωὴ νὰ τῆς ἀρῶν τὴν Ἀρχὴ ἀπὸ τὰ χέρια οἱ τοπάρχες αὐτοὶ μεγιστάνες τῆς κοσμοκρατορίας της, ὅσο ὑπερτροφικὰ κι ἂν μεγαλώνουν ὁ ἕνας σήμερον κι ὁ ἄλλος αὔριον κατὰ τὶς περιστάσεις.

Βασισμένος σ' αὐτὴ τὴν αἰώνια ἀλήθεια, θὰ μπορούσε ὁ πιστὸς τοῦ πνεύματος νὰ στραφῆ πρὸς ὅσους ὀλιγοπιστοῦν γιὰ τὴν μελλοντικὴ τύχη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ τοὺς ρωτήσῃ·

— Ὅλα αὐτά, πὺλ πρόκειται νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ μηχανικὴ πρόοδος, τί θὰ εἶναι; Δὲν θὰ εἶναι μιὰ νέα μορφή τῆς ζωῆς στὴν ἀέναη ἀνέλιξή της; Χωρὶς ἀμφισβήτησιν, δὲ μπορούεῖ νὰ εἶναι τίποτε ἄλλο! Ἄρα ἡ ζωὴ θὰ... ἐπιζήσῃ! Καὶ ὅταν ἡ ζωὴ ἐπιζήσῃ, τότε ἡ ποίησιν δὲν θὰ μεταβάλλῃ οὔτε φύσιν, οὔτε θέσιν, οὔτε ἀξία. (Καὶ μὲ τὸν ὅρον ποίησιν φανερὸ εἶναι ὅτι ὑπονοῶ ἐδῶ κάθε καλλιτεχνικὴ δημιουργία.) Ὅσο ἡ ζωὴ ἀναστρέφεται καὶ δὲν καταστρέφεται, ἐπανεμφανίζεται καὶ δὲν ἐξαφανίζεται, ἡ ποίησιν θὰ ὑψώσῃ ἀμάραντο τὸ ἀνθισμένον της κορφοκλάδι ἐπάνω ἀπὸ κάθε μορφή θανάτου...

Ἐλπίζω νὰ μ' ἔχετε δικαιολογήσει πὺλ γιὰ ν' ἀποδείξω ἀκίνδυνη τὴν ἀπειλὴ τῶν Μουσῶν ἀπὸ τὰ σύγχρονα τεχνικὰ μεγαθήρια, χρησιμοποίησα τόσο πολὺ τὰ ποιητικὰ φτερά—χωρὶς νὰ εἶμαι, ἀλλοίμονο, βέβαιος ὅτι δὲν μὲ πρόδωσαν κ' ἐκεῖνα! Ἄλλ' ἂν ἡ ποίησιν εἶναι κάτι ὑπερφυσικό, ὑπερόνσιο, θεόπνευστο, τότε δὲν ἐπιδέχεται μὲ ἄλλο μέσο διερεύνησιν, μὲ ἄλλο τρόπο καταξίωσιν. Ὅπως τὸ διαμάντι μόνον μὲ τὸ διαμάντι μπορούεῖς νὰ τὸ κόψῃς καὶ νὰ τὸ λειάνῃς, ἔτσι καὶ τὴν ποίησιν μόνον μὲ τὴν ποίησιν μπορούεῖς νὰ προσπαθήσῃς νὰ τὴν ἐπεξεργασθῆς. Νὰ προσπαθήσῃς μόνον. Γιατὶ οὔτε μὲ τὸν μοναδικὸν αὐτὸν τρόπο θὰ τὸ κατορθώσῃς. Ὅπως δὲν τὸ κατόρθωσε κανεὶς ἕως τώρα. «Ποιὸς γνωρίζει τὸν ἀληθινὸν συγγραφέα τῶν ἔργων ἐνὸς ποιητῆ;» ρωτᾷ παραδοξολογῶντας ὁ Κοκτώ. Καὶ ἀπαντᾷ: «Κανεὶς! Οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος!».

Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἔχουμε ἤδη ἐγκαταλείψει τὸ ἐξωτερικὸ τεῖχος, ἐπάνω στὸ ὁποῖο ὑποτίθεται ὅτι εἶδαμε νὰ συντρίβονται οἱ βέβηλες δυνάμεις πὺλ ἐπιβουλεύονται τὴν ποίησιν ἔξω ἀπὸ τὸ βασίλειό της. Ἐχουμε εἰσελθεῖ στὸν πνευματικὸ της πρόναο. Ἐδῶ γίνεται, ἄς πῶμε, ἡ κάθαρσιν πὺλ ἔχει σκοπὸ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ προπαρασκευασμένους στὴ μυσταγωγία. Ἐδῶ τελετουργοῦν ἐκεῖνοι πὺλ μπορούμε νὰ τοὺς ὀνομάσουμε φιλοσοφικοὺς χρυσοθήρες τοῦ ἀνεύρετου μυστικοῦ της. Διάνοιες ἀνώτε-

ρες, πνεύματα εξαιρετικά. Ἄλλ' ὅπως στοὺς μαθηματικοὺς ἀρνίεται ἡ Μοῖρα τὸν τετραγωνισμό τοῦ κύκλου καὶ στοὺς φυσικοὺς τὸ ἀεικίνητο, ἔτσι ἀρνίεται σ' ὅλη τὴ χορεία τῶν φιλοσόφων, τῶν φυσιολόγων, τῶν αἰσθητικῶν, τῶν γραμματολόγων, τὸ μυστικὸ κλειδί τῆς ποιητικῆς δημιουργίας. Περισσότερο ἀπὸ δύο αἰῶνες τώρα σπαταλιέται ἡ εὐγενὴς προσπάθεια ἄκαρπα. Κανεῖς ἀπὸ τὸν Χάμαν καὶ τὸν Μπάουμγκάρντεν ἕως τὸν Κάντ καὶ τὸν Ἔγκελ καὶ τὸν Φέχγκερ, ἀπὸ τὸν Βίκο ἕως τὸν Ντέ Σάνκτις, ἀπὸ τὸν Ταῖν ἕως τὸν Λαλό, ἀπὸ τὸν Τολστόϊ ἕως τὸν Πλεχάνωφ, ἀκόμα δὲ καὶ μεγάλοι ποιητῆς ἀπὸ τὸν Σίλλερ ἕως τὸν Πόε, καὶ ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ ἕως τὸν Ἐλλιοτ, κανεῖς δὲ μπόρεσε νὰ μᾶς παραδώσῃ τὸ μυστικὸ νόμο τῆς ποιητικῆς δημιουργίας «κεκυρωμένον», τὴν ἀπόκρυφον χάριν τῆς ποιητικῆς μαγείας «ἀποσταγμένην!» Τὸ ἐξωτικὸ πουλὶ τῆς φαντασίας δὲν δεσμεύεται οὔτε μέσα στὸ περίτεχρον κλουβὶ τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς, οὔτε μέσα στὴν πειραματικὴ γυάλα τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης! Μπορεῖ νὰ ξεπεράσῃ τὸ τεῖχος τοῦ ἤχου, μπορεῖ νὰ ξεπεράσῃ μιὰ μέρα καὶ τὸ τεῖχος τοῦ φωτός, ἀλλὰ τὸ τεῖχος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἔμπνευσης δὲν θὰ τὸ ξεπεράσῃ, δὲν θὰ τὸ ἐκπορθήσῃ ποτέ! Εἶτε θρησκεία, εἶτε μαγεία εἶναι ἡ ποίηση, εἶτε προσευχὴ εἶτε ξόρκι, εἶτε μίμηση εἶτε ἐνδοσμπάθεια, εἶτε λειτουργημᾶ εἶτε παιχνίδι, ὅπως θέλουν οἱ διάφορες ἐκάστοτε θεωρίες τῶν μεταφυσικῶν φιλοσόφων ἢ τῶν αἰσθητικῶν φυσιολόγων, ἕνα εἶναι τὸ θετικὸ ἀναμφισβήτητο συμπέρασμα: ὅτι παραμένει ἀπαραβίαστο τὸ χαριτωμένο της ἀπόρρητο!

Ἡ ζωὴ, ὅσο ζῆ, νόμος της εἶναι, θέλημα Θεοῦ εἶναι: θὰ κρατῆ ζηλότυπα ἔξω ἀπὸ τὴ γνώση μας τὴν ψυχικὴ ἐντεριώνη τοῦ μυστικοῦ της! Κι ἂν τὸ προδώσῃ μιὰ μέρα τὸ μεγάλο της ἀπόκρυφο, θὰ τὸ προδώσῃ μὲ τὴν ἀστραπὴ τῆς προφητείας καὶ ὄχι μὲ τὸ λύχνον τῆς ἐπιστήμης. Τὴν ἀπόλυτην ἀλήθεια ἴσως τὴν ἐμπιστευτῆ κάποτε στοὺς ἀνθρώπους ὁ Ζεὺς ἀλλὰ ποτέ δὲν θὰ τοῦ τὴν κλέψῃ ὁ Προμηθεύς! Σπεύδω νὰ τροποποιήσω τὸ εἰδωλολατρικὸ μου «ἴσως» καί, μεταπηδῶντας ἀπὸ τὸν εὐφάνταστον Ὀλυμπο στὸ κατηγορηματικὸ Σινά, νὰ ὁμολογήσω μὲ μονοθεϊκὴ πίστη, ὅτι ἡ φλεγόμενη βιάτος δὲν θ' ἀποτεφρωθῇ ποτέ!.. Ἡ ποίηση δὲν θὰ χάσῃ ποτὲ τὸ κῦρος τῆς θείας ἐντολῆς!

Ἄν μποροῦσε ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια νὰ ὑπερβῆ τὴν «ἐξ ἀποκαλύψεως» ἀλήθεια, αὐτὸ θὰ ἐσήμεναι τὸν ὀριστικὸ θάνατον τῆς ζωῆς μὲ τὴ γνωστὴ ἕως τὰ σήμερα ἀνθρώπινη μορφή της. Καὶ βέβαια ἡ ποίηση δὲν θὰ ἐπιζήσῃ οὔτε μιὰ στιγμή σὰν ἐπίγειο ἀγαθόν, ἐὰν καὶ ὅταν συμβῆ νὰ ἐξατμισθῇ ὅλως διόλου τὸ μυστήριον τῆς Ζωῆς πού αὐτὸ συνθέτει μὲ τὰ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως δὲν ὑπάρχει ψυχὴ χωρὶς μυστήριον ἄλλο τόσο δὲν ὑπάρχει ποίηση χωρὶς ψυχὴ. Ἐνώσω τὸ περιστέρι τῆς ψυχῆς θὰ φτερουγίξῃ ἀνήσυχον στὸν ἀχανῆ ἰδιόφωτον χῶρον τῆς θείας Δημιουργίας, ὅπου διάχυτον ἀναπάλλεται τὸ ἀξεδιάλυτον μυστήριον τῆς ζωῆς,

ἡ ποίηση ποτέ δὲν θὰ πάψη νὰ εἶναι ἡ ἀνώτατη πνευματικὴ λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μόνον αὐτὴ μὲ τὸ ζωντανό της ὄνειρο, μὲ τὸ γοητευτικὸ της κάλλος θὰ ἐξακολουθῇ νὰ μᾶς δῖνῃ τὸ λυτρωτικὸ συναίσθημα τῆς φυγῆς, τὴν εὐφρόσυνη φρεναπάτη τῆς ἐπιστροφῆς σὴν ἀκλείδωτη ἐξώπορτα τοῦ Χαμένου Παραδείσου! . .

« Διαβάζετε ὅσο μπορεῖτε λιγότερες αἰσθητικὰς καὶ κριτικὰς μελέτες » ἀναγκάστηκε νὰ συμβουλέψῃ τὸ νέο ποιητὴ ὁ Ράινε Μαρία Ρίλκε, μὲ τὴ μπουχτισμένη πείρα του, ἀντιλαλῶντας ἀπὸ μακριὰ τὸ « πολυμαθὴν ῥόον οὐ διδάσκει » τοῦ Ἑρακλείτου. Καὶ δὲν εἶχε ὅλως διόλου ἄδικο. Θὰ ἦταν συμφερότερο γιὰ τὴν ποίηση καὶ γιὰ τὴν ἀποστολὴν της καὶ γιὰ τοὺς δημιουργοὺς της καὶ γιὰ τοὺς φίλους της, νὰ παραδεχτοῦμε μιὰ γιὰ πάντα ὅτι ἡ ὑψίστη αὐτὴ ψυχοπνευματικὴ ἐκδήλωση τοῦ Ἀνθρώπου — ἡ ποίηση — δὲν εἶναι θεωρητικὰ μόνον τοῦτο ἢ ἐκείνο. Εἶναι, σύμφωνα μὲ μιὰ μοναδική, ἀδευτέρωτη διαπήδηση, ἀνάμιξη ἀποκρυστάλλωση, ὅλα μαζί! Ὅλα μαζί — καὶ τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν, καὶ τὰ στοχασμένα καὶ τὰ ἀστόχαστα, καὶ τὰ εἰπωμένα καὶ ἀνείπωτα. Εἶναι μαζί καὶ τὸ αἰσθητὸ καὶ τὸ ὑπεραισθητό, καὶ τὸ διανοητὸ καὶ τὸ ἀδιανοητό, καὶ τὸ συνειδητὸ καὶ τὸ ἀσυνειδητό, καὶ τὸ πραγματικὸ καὶ τὸ ἀπραγματικό, καὶ τὸ ὑπαρχτὸ καὶ τὸ ἀνύπαρχτο. Εἶναι τὸ βίωμα τοῦ βιώματος καὶ τὸ ὄνειρο τοῦ ὄνειρου. Μαζὶ ρίζα καὶ κορυφή, προφητεία καὶ νόμος, χρησμός καὶ θεσμός, προσευχὴ καὶ ἐκπλήρωση. Εἶναι ὁ ἔλεγχος τοῦ ἀνεξέλεγκτου, ἡ ὄραση τοῦ ἀόρατου, ὁ ἀντίλαλος τοῦ ἀμίλητου. Εἶναι ἡ ἁμαρτία τῆς Ἀρετῆς καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς Ἀμαρτίας. Εἶναι τὸ πιὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ πιὸ ψεύτικο ἀπὸ τὴν ψευτιά. Εἶναι ἡ ἔκτη αἴσθησις καὶ ἡ πέμπτη διάσταση ἢ μᾶλλον ἡ αἴσθησις τῶν αἰσθήσεων καὶ ἡ διάσταση τῶν διαστάσεων, τὸ πνεῦμα τοῦ πνεύματος! Ἡ πεμπτοσύνη τοῦ αἰσθηματος μαζί καὶ τῆς σκέψης ἀποσταγμένων, προτοῦ ἀκόμα παραχτοῦν ξεχωριστά, σὲ μιὰ μονάχα ἄυλη ἄγρα θείας ἐμπνοῆς! Δὲν ὑπάρχει γιὰ τὴν ποίηση οὔτε θέσις οὔτε ἀντίθεσις, οὔτε σύνθεσις στοιχείων, τύπων, κανόνων, ἀξιωμάτων. Προὔπαρχει μόνον μιὰ ἀπόλυτη ἐνότητα μὲ ἀδιάσπαστον τὸν ἀτομικὸν της πυρῆνα. « Συνταιριάζει τὰ ἀταίριαστα » λέει ὁ Παλαμᾶς. « Παντρεῦει μὲ τρόπο αὐθάδη ὀργανισμοὺς ποὺ ἀπέχουν ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ ποὺ κανεὶς δὲν θὰ νειρενόταν νὰ τοὺς κάμῃ ζευγάρι », λέει ὁ γάλλος ποιητής.

Συμπέρασμα: Ἀνεξέλεγκτη εἶναι ἡ ἀξιολόγησις τῆς ποιητικῆς δημιουργίας. Ἐπερεῖν τὴν ἐπιστήμη. Ὑπερβαίνει τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἠθικὴν. Παραβιάζει τὰ σύνορα τῆς συνειδήσεως καὶ ληλατεῖ ἐλεύθερα ἀπὸ τὸ ὑποσυνειδητό ἐξωλογικοὺς θησαυροὺς, ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ σὰν ὑγιὲς νόμισμα σὴν πνευματικὴν ἀγορὰ τῆς ζωῆς . .

Καὶ τέτοιο — σιωπηλὴ παραδοχὴ τῆς ἀπροσδιόριστης ἀξίας της — θὰ πειθανάγκασαν τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ Μεσαίωνα, μολονότι τόσον ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἴδια τὴν ποίηση, νὰ μὴν ἀσχοληθοῦν ὅλως διόλου μὲ τὴν κριτικὴν της καὶ τὴν φιλοσοφίαν της. Καὶ

μιὰ πὸν βρεθήκαμε στὴν πάντοτε ὥραία καμπύλη τῆς ἱστορικῆς ἀναδρομῆς, ἄς φτάσουμε ἕως τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, τὴν παρθένα κρυσταλλοπηγὴ τοῦ ἀνθρώπινου στοχασμοῦ. Ἐκεῖ θ' ἀκούσουμε λιγόλογα ἀλλὰ πὺρ διαγῆ, πὺρ περιεχτικά θέσφατα, πὺρ θὰ πιστοποιήσουν μὲ ἀuthεντικὸ κῶρος τὴ θεία καταγωγὴ τοῦ ποιητικοῦ δώρου καὶ τὸν ἀνεξέλεγκτο νόμο τῆς δημιουργικῆς λειτουργίας του. Θὰ κρυφακούσωμε τὸν Αἰσχύλο ν' ἀναρωτιέται: «Μαντιπολεῖ δ' ἀκέλευστος ἄμισθος αἰοιδά», ἐνῶ ὁ Σοφοκλῆς θὰ τὸν κατηγορή, σὰ νὰ τὸν ἐπαινοῦσε: «εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖ ἀλλ' οὐκ εἰδῶς γε». Θ' ἀγκυροκλήσωμε τὸν Πλάτωνα νὰ μᾶς βεβαιώνη ὅτι ὁ ποιητὴς εἶναι «κοῦφον τι χρῆμα καὶ πτηνὸν καὶ ἱερὸν» πὸν αὐτοσχεδιάζει κατεχόμενος ἀπὸ θεία μανία καὶ δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ προτοῦ ἐνθουσιαστῆ καὶ τοῦ λείψῃ ἢ λογικῆ. Θ' ἀκούσωμε τὸν Ἀριστοτέλη νὰ δογματίζῃ «Ἡ ποίησις φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον τῆς ἱστορίας». Θ' ἀφουγκραστοῦμε τὸν Πίνδαρο νὰ ψάλῃ «Μαντεύεο, Μοῖσα, προφατεύσω δ' ἐγώ». Θὰ ἐνωτιστοῦμε τέλος τὸ Λογγίνο νὰ ἀποφαίνεται: «Ὅλωσ δὲ καλὰ νόμιζε ὕψη καὶ ἀληθινὰ τὰ διὰ παντὸς ἀρέσκοντα καὶ πᾶσιν».

Ἀποταμιεύοντας τὰ ξάστερα αὐτὰ φεγγοβολήματα ἀποχτιοῦμε ἀμεσώτερον αἰσθησι τῆς ποιητικῆς ἀλήθειας καὶ θετικότερο κριτήριον τῆς ποιητικῆς ἀνθοφορίας. Ἐὰν εἶναι σωστό, ὅπως ἔχει γραφῆ, ὅτι ὁ Πλάτων μολονότι «ἐναγκαλιστήκε τὴν ποίησιν τόσο δυνατὰ, ὥστε λίγο ἔλειπε νὰ τὴν πνίξῃ ἀπὸ ἀγάπῃ, δυσπιστία καὶ ἄρνησιν», ἐν τούτοις αὐτὸς «τὴν ὕψωσε πρῶτος σὲ πρόβλημα φιλοσοφικό», εἶναι ἄλλο τόσο ἀλήθεια ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἀπολύτρωσε καὶ τὴν ἐπιβεβαίωσε «σὰν κάτι διαφορτικὸ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθεια, καὶ μέσα στὸν ἰδιαιτέρὸ της χαραχτήρα, περισσότερο ἀπὸ ἐκείνη κατευθυνόμενῃ πρὸς τὸ καθαρὸ σύμπαν, πρὸς τὸ θεωρητικὸ σύμπαν¹». Δίχως ἀμφιβολία, οἱ φωτεινὲς δέσμες τῶν σκέψεων τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη ἦταν ἀρκετὲς νὰ φωτίζουν «ἔσασι καὶ ὅσον ἔνεστι» τὸν ἀπέραντο πρόναο. Ἡ προσθήκη νέων φιλοσοφικῶν λαμπτήρων οὔτε τὸ φῶς ἐπύκνωσε, οὔτε τὸ σκότος ἀραίωσε.

Καὶ τώρα μᾶς περιμένει ἡ Ποίησις στὸ ἄδυτο τῶν ἀδύτων τοῦ Ναοῦ της. Ἄς εἰσέλθωμε.

Μὰ τὸν Ἀπόλλωνα, ἐδῶ μέσα βασιλεύει περισσύτερη σύγχυσις! Ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς καὶ διάκονοι, ἀναγνώστες, ἱεροψάλτες, καμπανοκρούστες, καντηλανάφτες συμφύρονται πανηγυριώτικα περὶ πολλὰ μερμυγῶντες καὶ τυρβάζοντες ὄλοι, ἐξ ὀλοκλήρου δὲ οἱ πλεῖστοι ἀπὸ αὐτοὺς λησμονοῦντες τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἔχουν σὰν ποιητὲς χρεια: τὴν ἐμπνευσι!

Καὶ οἱ μὲν παρείσαχτοι ἐρασιτέχνες, πὸν δὲν ἔχουν τάλαντο καὶ ποτὲ δὲν πρό-

¹ Μπενεντέτο Κρότσσε.

κειται νὰ προσλάβουν τὸ σχῆμα τῆς ἱερωσύνης, εἶναι οὐσιαστικά ἀκίνδυνοι, μόνον γιὰ τὴν ἐπίταση τοῦ ἀλαλαγοῦ ὑπεύθυνοι. Ἡ ἔξωσή τους καὶ χωρὶς φραγγέλιο εἶναι εὐκόλη. Δὲν ἀπαιτεῖται νόμιμη καθαίρεση. Ἐκεῖνοι, πὺν ἐπηρεάζουν καὶ τὸ εὐρύτερο πλήρωμα τῶν πιστῶν καὶ ὅλη τὴν πορεία τῆς ποιητικῆς λιτανείας, εἶναι οἱ χειροτονημένοι λειτουργοὶ τῆς, πὺν ἔχουν τάλαντο, πὺν εἶναι σφραγισμένοι μὲ τὸ ἅγιο Μύρο καὶ ὅμως προδίδουν τὴν ἱερωσύνη τους, καταπατοῦν τὸ δόγμα τῆς ὀρθοδοξίας!...

Ἄς μὴν παρεξηγηθῶ! Δόγμα ὀρθοδοξίας στὴν ποίηση δὲν θεωρῶ τίποτε ἄλλο στενότερο παρὰ γενικώτατα τὴν καθαρὴ πίστι μόνον σὶς Μοῦσες καὶ σὲ καμμὶαν ἄλλη θεότητα τοῦ πνεύματος. Ὅσοι διατηροῦν ἀνόθευτη τὴν πίστι αὐτή, ἐκεῖνοι μόνον καταλύουν τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ μεταδίδουν τὴ θεία κοινωνία τὸ ἴδιο ἀνόθευτη. Οἱ ἄλλοι, ὅσοι δὲν πιστεύουν στὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀσθητικῆς ποιητικῆς νηστείας καὶ ὑπερσιτίζονται θεληματικὰ σὲ φιλοσοφικὰ συμπόσια ἢ φοιτοῦν ἀδιαμαρτύρητα σὲ ὑποχρεωτικὰ συσσίτια πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἐκεῖνοι χάνουν τὴν ἀγνὴ πηγαία ἔμπνευση, χάνουν τὴ γνήσια ἀνθόρμητη ἔκφραση. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν μολεύουν τὸ ἀνάμα πὺν κοινοῦν στὰ πλήθη. Δὲν χύνουν στὸ δισκοπότηρό τους Ἀπολλώνιον ἰχῶρα! Οἱ σχισματικοὶ αὐτοὶ κλονίζουσιν συθέμελα τὸ κράτος τῆς ποιητικῆς ὀρθοδοξίας. Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχει «Καθεστηκυῖα Ἀρχή», πὺν νὰ ἔχη τὴν ἐξουσία νὰ τοὺς καθαιρέσῃ!

Τὸ κακὸ ἔχει ἀπώτερη προέλευση, τὸ ἐπιδεινῶσαν ὅμως οἱ τελευταῖες περιστάσεις.

Ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ ποίηση ἄρχισε νὰ παραποιεῖται ἀπὸ πολὺ παλιότερα: ἀπὸ τότε πὺν ὁ ποιητὴς ἔπαυε νὰ γράφῃ ξάστερα μὲ τὴν ἐνδιάθετη παρόρμηση νὰ συγκινήσῃ τοὺς πολλοὺς καὶ προτίμησε νὰ γράφῃ μὲ ἐπιτηδευμένη συσκότιση ἀπὸ ὑπολογισμένη πρόθεση νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς λίγους. Κατοπινὰ ὁ ἔμμετρος λόγος ἄρχισε νὰ νοθεύεται ἀπὸ τότε πὺν δυνάμωσε πληθωρικὰ ὁ πεζὸς λόγος καὶ ξεχειλίζοντας ἔχρυσε πολλοὺς ἀφροὺς στὸν κύλικα τῶν ποιητῶν γιὰ νὰ τοὺς ἀνταποδώσῃ, θὰ ἔλεγε κανεῖς, παλιότερους δανεισμούς. Τέλος ἡ λυρική προῆ θόλωσε ἀκόμα περισσότερον ἀπὸ τότε πὺν στὴ σύνθεσή της διαταράχθηκε σταθερὰ ἡ ποσοτικὴ ἀναλογία ὀνείρου καὶ λογισμοῦ, ἐπιστημονικὲς δὲ θεωρίες, φιλοσοφικοὶ στοχασμοὶ καὶ κριτικοὶ ἀφορισμοὶ ἀποβιταμίνωσαν τὸ αἶσθημα. Αὐτὰ συντελέσανε γιὰ νὰ πάψῃ λίγο-λίγο ἡ ποίηση νὰ εἶναι «παρὰ λαλέουσα» καὶ νὰ γίνῃ βουβὴ δεξαμενὴ, γιὰ νὰ πάψῃ τὸ ποίημα νὰ εἶναι κελαϊδιστὸς χρησιμὸς καὶ νὰ γίνῃ ἀποφθεγματικὸς γροῖφος. Οἱ μεγάλοι παγκόσμιοι πόλεμοι πὺν συντάραξαν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ὡς τίς βαθυτέρες ρίζες τῆς, φυσικὸ ἦταν καὶ νὰ ἐπηρεάσουν ὀλέθρια τὸν πνευματικὸ βίον. Ἐκοφαν τὴν ἀνάσα, θόλωσαν τὴ σκέψη, μάραναν τὸ ψυχικὸ ἄνθος, πάγωσαν τὸ καλαισθητικὸ συναίσθημα, παραμόρφωσαν τίς καλλιτεχνικὰς ἰδέες. Καί, σὰν συνέπεια ἀναπόφευκτη, ἀπομόνωσαν

ἐγωϊστικά τοὺς ποιητὲς στὸν ἀτομικὸ τους ναρκισσισμό καὶ τοὺς ἀπομάκρυναν ἔτσι ἀπὸ τὸ μέγα πλῆθος!

Σὲ τόσην ἔχει φτάσει τὸ κακὸ ὑπερβολή, ὥστε στὴν ὥρα του θὰ εἶναι ἓνα φλογερὸ κήρυγμα ὀρθοδοξίας, μιὰ ἥρωικὴ σταυροφορία γιὰ τὴ σωτηρία τῶν Ἁγίων Τόπων τῆς Τέχνης. Εἶμαι βέβαιος ὅτι γρήγορα θὰ ἠχήσῃ τὸ παγκόσμιο κήρυγμα καὶ γρήγορα θὰ ἐξορμήσῃ ἡ οἰκουμενικὴ σταυροφορία. Καὶ εἶμαι βέβαιος γιὰτὶ ἀκράδαντα πιστεύω στὴν αἰώνια ἀξία τῆς ὁμορφιάς, πὸν μᾶς ἐξευγενίζει, τῆς Τέχνης, πὸν ἐκφράζει τὰ μυστικά τῆς ψυχῆς μας... Τὰ ἐκφράζει. Δὲν τὰ φράζει, οὔτε τὰ συμφράζει, οὔτε τὰ μεταφράζει, οὔτε τὰ παραφράζει!

Κανείς δὲ θὰ διανοηθῆ — πολὺ περισσότερο αὐτός, πὸν ἔχει τὴν τιμὴ νὰ σᾶς ὁμιλῇ — ὅτι μπορεῖ νὰ τεθοῦν περιορισμοὶ ἐλευθερίας στὴν ἔμπνευση καὶ στὴν ἔκφραση. Χωρὶς ν' ἀπειληθῆ ἡ ἐλευθερία κανενὸς καὶ μὲ τὸν ὀφειλόμενο σεβασμὸ πρὸς κάθε πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, τὸ χρέος μας εἶναι νὰ ὑπενθυμίσουμε ζωηρὰ πρὸς ὅλους ὅτι οἱ ὀρίζοντες τῆς Τέχνης εἶναι εὐρύτεροι ὅσο τὸ ἄπειρο καὶ καμμιὰ αἴρεση δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς στενέψῃ αἰθαίρετα. Καμμιὰ ἰδεολογία καὶ καμμιὰ τεχνοτροπία, καμμιὰ Σχολή, ὅπως θὰ ἔλεγαν οἱ γραμματολόγοι, δὲ μπορεῖ νὰ μονοπωλήσῃ οὔτε τὴν οὐσία, οὔτε τὴ μορφή, οὔτε τὴ σφραγίδα τῆς Τέχνης. «Τὰ πάντα ρεῖ» καὶ στὴν Τέχνην ἀλλὰ «ρεῖ» ἀνάμεσα στὶς γρανιτένιες ὄχθες σταθερῶν καὶ ἀμεταθέτων κριτηρίων!

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κάθε ἐποχὴ ἔχει τὰ δικά της δικαιώματα στὴν πνευματικὴ πορεία τῆς Ἀνθρωπότητας. Ὅμως μέσα σ' αὐτὰ δὲν περιέχεται ποτὲ τὸ δικαίωμα νὰ διαγραφῆ καὶ ν' ἀποποιεῖται τὴν πνευματικὴ κληρονομία τῶν ἐποχῶν πὸν προηγῆθηκαν.

Ἡ ἐποχὴ μας δὲν εἶναι ὑγιής, δὲν εἶναι εὐχάριστη. Ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν κρίνουμε δίκαια πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι κάθε παρὸν, ὅλα τὰ παρόντα, — ἰδίως τὰ πολεμογενῆ — συμπιέζονται καὶ συνθλίβονται μεταξὺ τῆς φυσικῆς νοσταλγίας γιὰ τοὺς... «παλιὸς καλοὺς καιροὺς» καὶ τῆς φυσικώτερης ἐλπίδας γιὰ τὸ «εὐτυχέστερο μέλλον». Σύνθεση ἀναμνήσεων καὶ ἐλπίδων εἶναι ψυχολογικὰ τὸ παρὸν — δυσκολοχάλκευτος κρίκος προορισμένος νὰ συνδέσῃ τὸ παρελθὸν μὲ τὸ μέλλον στὴν ἀδιάκοπη τῆς ἀνεμόδαρτης ζωῆς ἀλυσίδα. Ὅσον ὅμως ποσοστὸ μοιραίας παροντολογικῆς μεμνημοιρίας κι ἂν ἀφαιρέσουμε, βέβαιο ἀπομένει ὅτι ἡ ψυχοπνευματικὴ κατάσταση τῆς ἐποχῆς μας εἶναι, ὅπως καὶ ἡ ἀντίστοιχη πολιτικοοικονομικὴ, νοσηρή. Θὰ μποροῦσαν νὰ ἐξηγηθοῦν ἀρκετὰ φαινόμενα τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ καιροῦ μας, ἂν προσδιορίζαμε μερικὰ χαρακτηριστικὰ συμπτώματα τῆς ψυχολογικῆς νόσου, πὸν μᾶς κατατρύχει. Κι αὐτὰ νομίζω πὸς εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Ἐποκοπή ἀπὸ τὴν παράδοση. Ξεθύμασμα τῆς προλατορικῆς νοσταλγίας. Ἐποτονία τοῦ ρεμβασμοῦ. Ἐποθερμία τοῦ πάθους.
2. Ἐφιαλικὴ ἐγκαταβίωση στὸ παρὸν ὡσὰν σὲ σεισμοπαθῆ φυλακὴ καὶ σπασμωδικὴ προσπάθεια ν' ἀποδράσουμε μὲ ὅποιοδήποτε τρόπο.
3. Ἄνευχαρίστητος ὑπερτροφικὸς ἀτομικισμὸς καὶ κοῦφος ἐγωιστικὸς μυστικισμὸς μὲ μάταιη δῆθεν ἀναζήτησις νέων μορφῶν ψυχικοῦ βίου.
4. Ἐδουσιμὸς χωρὶς εὐφραντικὴ ἀπόλαυσις καὶ ἄγχος χωρὶς ἐξαγνιστικὴ ἀγωνία. Ἐωραιοπάθεια χωρὶς ὠραιότητα.
5. Παναθρώπινες φλυαρίαι χωρὶς εὐλικρινῆ πίστις στὴν ἀνθρώπινη ἀγάπη καὶ ἀλληλεγγύη, χωρὶς ἀσφαλῆ ἀγκυροβολία στὴν αἰωνιότητα τῆς Ἀνθρωπότητος.
6. Ἐπαισιόδοξη προοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον καὶ ἄγνοια περιπλάνησις στὸ ἀπανταχοῦ χωρὶς σταθερὴ προσήλωσις σὲ πολιτὸν ἀστὲρα ἠθικῆς προόδου.
7. Ἐπιφανειακὴ καὶ ἐπιτηδευμένη ἐκλέπτυνσις τῶν ἐκφραστικῶν μέσων χωρὶς ἀντίστοιχη ἐκλέπτυνσις καὶ τῶν ἐσωτερικῶν συγκινήσεων.

Γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ κατακάθισμα αὐτὸ διανύσαμε ἀνώμαλη πορεία ἢ μάλλον βασανιστικὴ περιδίνηση. Ἐγκαταλειμμένοι λιπόψυχα, σχεδὸν θεληματικά, στὴν ἐφιαλικὴ ἀνάμνησις τοῦ πολέμου καὶ στὴν νεύρωσις τῆς ἀγωνίας ποὺ μᾶς κληροδότησε, προσβληθῆκαμε ἀπὸ τὴν ψυχωτικὴν ἐπιδημίαν τοῦ ἄγχους, ποὺ ἔγινε μόδα καὶ κατάντησεν ἐπίδειξις εὐαίσθητης, τάχα, ἀνθρωπιᾶς. Ἐτσι φτάσαμε στὸ σημεῖο νὰ πιστέψουμε ὅτι μοναχὴ μας σωτηρία καὶ λύτρωσις, μοναδικὴ μας ἐλπίδα προοδευτικῆς πορείας εἶναι ἡ διάρρηξις κάθε δεσμοῦ μὲ τίς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἀξίας τοῦ παρελθόντος, ἢ ἕξαιλλη ἐξόρμησις πρὸς ἓνα ἀπροοραμμάτιστο μέλλον, ὃ ἀχαλίνωτος καλπασμὸς πρὸς τὸ ἄγνωστο ἐπάνω στὸν ἀφηγιασμένον κέλευθα μᾶς δῆθεν προόδου...

Ποῖος ἀρνιέται τὴν πρόοδο καὶ ποῖος ἀντιδρᾷ στὴν ἐξέλιξί της; Ἐλλὰ σωστὰ ἔχει εἰπωθῆ ὅτι ὁ καλύτερος φίλος τῆς προόδου εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ περισσότερο τὰ περασμένα. Νόμιμο τέκνο τῆς ὀργανωμένης ζωῆς καὶ δημιουργικῆς τῆς ἀναβίωσις εἶναι ἡ πρόοδος μόνον ὅταν τὴν γεννήσῃ ἢ παράδωσις καὶ μόνον ὅταν ἔχῃ τὴν ἰκανότητα νὰ δημιουργήσῃ καὶ αὐτὴ νέα παράδοσις. Διαφορετικὰ δὲν εἶναι πραγματικὴ πρόοδος ἀλλὰ κούφιος καὶ στεῖρος νεωτερισμὸς, προορισμένος νὰ σβύσῃ σὲ βραχὺν διάστημα χρόνου. «Ἐκεῖνο ποὺ γηράζει πρὸς γρήγορα στὸν κόσμον, λέει ὁ Βαλερύ, εἶναι ὁ νεωτερισμὸς».

Χρήσιμο θὰ ἦταν νὰ κατανοήσουν σαφέστερα οἱ νεώτεροι ἀνθοκόμοι τοῦ πνεύματος ὅτι διαφέρει πολλοὺς παρασάγγες ἢ παράδοσις ἀπὸ τὴν ἀντίδρασις, ἢ πρόοδος ἀπὸ τὴν μόδα, ἢ καινοτομία ἀπὸ τὴν μίμησις. Ἐλλο εἶναι τὸ σταθερὸ βῆμα τῆς προόδου καὶ ἄλλο τὸ ἐλαφρὸ χοροπήδημα τοῦ συρμοῦ. Ἐλλο εἶναι ἡ ἐμπνευσμένη ἐξόρ-

μηση τῆς πρωτοπορείας καὶ ἄλλο τὸ λαχανιασμένο κατρακύλημα τοῦ ἐκτροχιασμοῦ. «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός!» Αὐτὸ εἶναι τὸ κάλεσμα τῆς Μούσας. Πολλοὶ ὅμως ἀπὸ τοὺς σημερινούς προσκαλεσμένους τῆς ἀντι ν' ἀνάψουν τὴ λαμπάδα τους ἢ τὸ κεράκι τους, ὅ,τι δόθηκε ἄνωθεν στὸν καθένα τους νὰ κρατῆ, ἀπὸ τὸ ἀνέσπερο φῶς, βάζουν μιὰ πρίζα ὅπου τύχη, προτιμῶντας νὰ φωτιστοῦν καὶ νὰ φωτίσουν τοὺς ἄλλους μὲ τὸ μοντέρνο καὶ φτηνὸ «φθόριο». Οἱ παραπλανημένοι αὐτοὶ ποιητές, ἐνῶ εἶναι γεννημένοι «ἐγκύμονες τὴν ψυχὴν», ὅπως εἶπεν ὁ Πλάτων, θέλουν σώνει καὶ καλὰ νὰ καταστοῦν «ἐγκύμονες τὸν ἐγκέφαλον», ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ μόδα! Πασχίζουσι, σώνει καὶ καλὰ, νὰ κάμουν τὴ Μοῦσα σημερινή, ἐνῶ εἶναι παντοτεινή. Θέλουν νὰ προσδέσουν τὴν ποίηση σ' ἓνα σύγχρονο χαλκὰ, ἐνῶ ἀνήκει στὰ φτερὰ τῶν αἰώνων. Δὲν τὴν ἀφήνουν, τὴ Μοῦσα, τὴν ποίηση, νὰ περπατήσῃ σὰν ἀπειρόκαλλη παρθένα στὴ δροσερὴ γλῶσσι τῆς ἐποχῆς μας, θυμαμένη μὲ νοσταλγία τὶς ὡραῖες ἐποχὲς ποὺ πέρασαν, ὄραματιζόμενη μὲ αἰσιοδοξία τὶς ὡραιότερες ἐποχὲς ποὺ θὰ ξανάρθουν· ὄχι! Ἐπιχειροῦν νὰ τὴν κλειδώσουν σὰν νευροπαθῆ κυρία σὲ μιὰ μοντέρνα πολυκατοικία μὲ σύγχρονες τάχα ἀνέσεις, ὅπου θὰ βλέπῃ τὴν ὁμορφίαν τῶν λουλουδιῶν μὲ τὴν τηλεόραση, ὅπου θ' ἀκούῃ τὴ μουσικὴ τῶν ἀηδονιῶν ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο! Καὶ τὸ κλειδί τῆς πολυκατοικίας τὸ θέλουν ἀποκλειστικὰ δικό τους, ἐμπιστευμένο μόνο σὲ ὅσους ἀκολουθοῦν τὴ στενὴ τους αἴρεση. Δὲν προορίζουν τὴν ποίηση γιὰ τὴν πάνδημη διαίωσις τῆς πνευματικῆς χαρᾶς, ἀλλὰ τὴ σκλαβώνουν καὶ τὴ βιάζουσι γιὰ ἱκανοποίησι τοῦ ἀτομικοῦ τους καπιτίσιου!.. Ἔτσι φτάσαμε στὸ κατάντημα νὰ γράφουμε ποιήματα χωρὶς ποίηση, νὰ λατρεύουμε ἕναν Ἀπόλλωνα χωρὶς λύρα! Ἡ εὐαισθησία μας ἔχασε τὴν ἐνοραματικὴ τῆς ἐποπτείας καὶ θεώρησης τοῦ κόσμου. Ἡ δημιουργία μας παρῶσι τυποποιημένα ἐργαστηριακὰ προϊόντα χωρὶς πρωτότυπη ἐμπνευση...

Αὐτὸ ποὺ ἐμφανίζεται σὰν λυρικὴ ποιητικὴ παραγωγὴ τὰ τελευταῖα χρόνια, μπορεῖ νὰ εἶναι, δὲν τὸ ξέρω, κάτι πολλὸ μεγάλο. Μπορεῖ νὰ εἶναι, ἄς ποῦμε, ὑπερλυρισμὸς ἢ ὑπερποίηση. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἢ διάσπασι τοῦ πνευματικοῦ ἀτόμου. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἢ μηχανοκίνηση τοῦ Πηγᾶσου, ἀλλὰ μόνον λυρικὴ ποίηση δὲν εἶναι! Σέβομαι—τὸ ξαναλέω—τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φαντασίας καὶ τοῦ γούστου. Κάθε σοβαρὴ πνευματικὴ προσπάθεια εἶναι ἀξιοπρόσεχτη. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς προληπτικῆς λογοκρισίας στὴν καλλιτεχνικὴ παραγωγὴ. Ἄλλὰ καὶ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς ἀχρηστεύῃ τὰ κριτήρια ποὺ καθιέρωσαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀνθρώπινα πνεύματα πολλὰ ἀνώτερα ἀπὸ τὰ σύγχρονα, ἐποχὲς ὀλόκληρες μὲ πολλὴ ψηλότερο αἰσθητικὸ ἐπίπεδο ἀπὸ τὸ σημερινό, ποιητικὰ δημιουργήματα παγκόσμιαις καὶ μακροζώουνης ἀξίας: Ὅπως εἶναι τὰ ἄφραστα ἀριστουργήματα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τὰ ἀμάραντα κρῖνα τῆς Βίβλου, τὰ βαθυστόχαστα Ἰν-

δικά ἔπη, τὰ ἀθάνατα ἔργα τοῦ Δάντε, τοῦ Πετράρκα, τοῦ Σαίκσπηρ, τοῦ Σέλλεϋ, τοῦ Γκαίτε, τοῦ Οὐγκώ . . . Μὲ αὐτὰ τὰ ἀλάνθαστα κριτήρια καὶ ὄχι μὲ ἄλλα, θὰ διαβάσωμε καὶ θὰ κατατάξωμε καὶ τοῦ ἐρμητικοῦ τοὺς περίτεχνους γρίφους καὶ τοῦ σουρεαλιστῆ τοὺς στρατοσφαιρικούς ἰριδισμούς καὶ τοῦ ὑπαρξιστῆ τοὺς ἐγκαστριμυθικούς ὑδροστροβίλους . . . Καὶ δὲν ἔχομε ἴσως καμμιά ἐξουσιοδότηση νὰ τοὺς ἀμφισβητήσουμε τὸν πνευματικὸ τίτλο, ἔχομε ὅμως ἀσφαλῶς τὴν εἰλικρινῆ ὑποχρέωση ν' ἀμφισβητήσουμε ἀπὸ πλεῖστα δημιουργήματά τους τὸν τίτλο τοῦ λυρικοῦ ποιήματος. Εἶναι πιθανῶς τὰ ἔργα τους ποιητικοφιλοσοφικὰ δοκίμια ἢ λυρικομαθηματικὰ θεωρήματα ἢ αἰσθητικοαλγεβρικές ἐξισώσεις, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνήσια προϊόντα λυρικῆς ἐμπνοῆς. Ἀνήκουν σὲ ἄλλη, ἄγνωστη ἕως τώρα, πνευματικὴ κατηγορία καὶ πραγματικὰ οἱ δημιουργοὶ τους ἔχουν ὑποχρέωση νὰ ἐφεύρουν ἕνα κάποιο ἄλλο μεγαλόηχο ὄνομα γιὰ νὰ τὰ τιλοφορήσουν. Ἔτσι καὶ τὸ νεόφαντο αὐτὸ ἰδιοκατασκεύασμα θὰ βρῆ τὴν κατάταξή του στὸν πνευματικὸ κώδικα καὶ ἡ λυρική ποίηση θὰ ξαλαφρωθῆ ἀπὸ τὸ ἀλλόδοξο παράσιτο! Ἀπορεῖ κανεὶς γιὰτὶ ἐπιμένουν νὰ κρατοῦν ἀπὸ τὴ λυρική ποίηση μόνον τὸ ὄνομά της, ἐνῶ ἔχουν ἀπαρνηθῆ ὅλα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ καὶ τῆς οὐσίας της καὶ τῆς μορφῆς της! Ἀφοῦ ἐγέννησαν νέο ποιητικὸ εἶδος, ἅς τὸ βαφτίσουν μὲ νέο ὄνομα γιὰ νὰ δλοκληρωθῆ ἡ ληξιαρχικὴ πράξι!

Ἐκεῖνο, ποὺ ξεκινῶντας ἀπ' τὸν Τέρεπανδρο καὶ φτάνοντας διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἕως τὸ Βύρωνα κ' ἕως τὸ Φώσκολο κ' ἕως τὸ Μαλακάση, ἐγνώρισεν ἡ Ἀνθρωπότης σὰν λυρική ποίηση μιὰ μονάχα ἔχει αὐθεντικὴ σφραγίδα γνησιότητος: τὴν ἄμεση συγκίνησι τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, εὐθὺς μόλις ἔλθῃ σ' ἐπαφὴ μαζί της. Δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μεσολαβητῆ, ἀπὸ μεταπράτη, ἀπὸ διερμηνεά. Ἀστράφτει σὰ μαγικὸ φῶς καὶ γνωρίζει παραχρῆμα ὁ καθεὶς τὸν ἑαυτό του — γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὸν ὠραῖο στίχο τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ ἀηδόνι ὅταν κελαῖδῆ, τὸ τριαντάφυλλο ὅταν μοσκοβολᾷ συγκινοῦν ἄμεσα, χωρὶς ἐξαίρεση, ὅλες τίς κατηγορίες τῶν ἀνθρώπων. Μὲ τρόπον ὅμοιο πρέπει νὰ συγκινηθῆ καὶ τὸ λυρικὸ ποίημα ὅλους μας, μορφωμένους κι ἀμόρφωτους. Γιὰτὶ τὸ ποίημα δὲν ἀπενθύνεται στὴν ἐπίκτητη μόρφωσή μας, ἀπενθύνεται στὴν πρωτόπλαστη ψυχὴ μας. Βέβαια ὁ κάθε ἄνθρωπος θὰ καλλιεργήσῃ μέσα στὸ ἐγὼ του τὴ συγκίνησι ποὺ τοῦ χαρίζει εἴτε τὸ ποίημα, εἴτε τὸ ἀηδόνι, εἴτε τὸ τριαντάφυλλο, διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν πλησίον του, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀτομικὴ του εὐαισθησία, προδιάθεση, μόρφωση, νοοτροπία. Ὅσο μικρότερες ὅμως εἶναι οἱ διαφορὲς τῆς αἰσθητικῆς χαρᾶς τῶν μελῶν της, τόσο ψηλότερο εἶναι τὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς ὠριμῆς κοινωνίας. Καὶ κορῶφωμα τοῦ πολιτισμοῦ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ εὐχέρεια τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου νὰ συναρπάξεται ὁμαδικὰ πρὸς ἀνώτερη ἔξαρση μὲ τὴν ἀπλή αἰσθητικὴ ἐπενέργεια ἐνὸς ἔργου τέχνης, ἔτσι ὡσὰν Ἄγγελος Κυρίου νὰ σάλπισε τὸ ἐγερτήριο τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Αὐτὸ εἶναι, ἄλλως τε, τὸ μεγάλο

προνόμιο τῆς Τέχνης: ὅτι χωρὶς Δίκη, χωρὶς Κρίση, χωρὶς Κόλαση ὀδηγεῖ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους «ἐπὶ πτερόγων ἀνέμων» σ' ἕναν Παράδεισο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον, μοιολότι ἀμάτησαν, δὲν ἔχουν ἀκόμα ἀπομακρυνθῆ ὁ Ἄδὰμ καὶ ἡ Εὐα!...

Ἄρκετά, νομίζω, σὰς περιπλάνησα στὸ ἀχανές στερέωμα τῆς ποιητικῆς δημιουργίας, ὅπου κόσμοι καὶ γαλαξίες ἐμφανίζονται καὶ ἐξαφανίζονται, ἀποκαλύπτονται καὶ συγκαλύπτονται, ἐπαληθεύονται καὶ διαφεύδονται, ὑπάρχουν καὶ δὲν ὑπάρχουν... Ἄν τολμοῦσα νὰ συμπτυκτώσω τὸ διάσπαρτο νεφέλωμα ἐνοράσεων καὶ στοχασμῶν σὲ πιδὸ συγκροτημένον ἀστερισμὸ σκέψων, θὰ ὁμολογοῦσα ἐνώπιόν σας ἕνα τέτοιο περὶτον δογματικὸ «Σύμβολο Πίστεως»:

1. Πίστη καὶ ἀφοσίωση στὴν ποίηση σὰν αἰώνια ἀξία ποὺ δημιουργήθηκε μαζί μὲ τὴ Ζωὴ καὶ εἶναι ὁ πιδὸ ἐμπιστευμένος θεματοφύλακας τοῦ μουσικοῦ της.
2. Διατήρηση τοῦ Ναοῦ της ἄχραντου καὶ τῆς λατρείας της ἀνόθευτης ἀπὸ κάθε συσχετισμὸ μὲ ἄλλες θεότητες εἴτε Θεοσκεία εἴτε Ἐπιστήμη, εἴτε Ρητορικὴ, εἴτε Πολιτικὴ τὶς ὀνομάζουν.
3. Ἐπίγνωση ὅτι τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα ὄλων αὐτῶν τῶν ἄλλων θεοτήτων τὰ περιέχει μέσα της αὐτογέννητα ἢ ποίηση καὶ δὲν χρειάζεται νὰ τὰ εἰσαγάγῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ, πληρώνοντας βαρὺν δασμὸ ἀπώλειας τῆς ἀγνότητός της.
4. Πεποιθήση ὅτι ἡ ἐνόραση εἶναι ὀξύτερη ἀπὸ τὴν ὄραση καὶ ἡ διαίσθηση δραστηκότερη ἀπὸ τὴν αἴσθηση. Μάγια καλεῖσαι νὰ κάμης, ποιητὴ, σὶς ψυχές τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι ἐπιστημονικὴ σὶς διάνοιές τους διαφώτιση. Ρῖγος ὀφείλεις νὰ μεταδώσης καὶ ὄχι γνώση.
5. Ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὴν ἔμπνευση μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι τὸ ἄλλο της ἔμβροο περικλείνει ἀπὸ ἐξαρχῆς καὶ τὴ μορφή. Γεννιῶνται τὴν ἴδια στιγμή. Ἄλλὰ ἡ ἔμπνευση εἶναι στιγμή τῆς αἰωνιότητος, ἡ μορφή εἶναι αἰωνιότης τῆς στιγμῆς. Ἡ ἔμπνευση σὰν τὴν Ὅρα, πρέπει νὰ λούζεται στὴν πηγὴ Κάναθο, νὰ ξαναγίνεται, πάντα παρθένα καὶ κάθε φορὰ νὰ τὴν ξεπαρθενεύῃ ὁ σπὸρος τῆς Ἰδέας. Ἡ μορφή, στὴν ὀποία μετουσιώνεται καὶ ἐπιζῆ ὄλο τὸ πνευματικὸ περιεχόμενο, ἔχει συνεχῆ ἀνάγκη ἀπὸ τὴν πατρικὴ σου, ποιητὴ, στοργὴ καὶ φροντίδα. Ἐτσι θὰ ἐπιθέσης ξάστερη καὶ ἀλύματη στὸ ἔργο σου τὴ σφραγίδα τοῦ προσωπικοῦ σου ὄφους.
6. Ἐντονη ἀντίληψη ὅτι ἡ ἔμπνευση εἶναι κάθετη, γιατί κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὅπου σ' ἕναν ὀόρατο καθρέφτη ἀπεικονίζεται προνομιακὰ γιὰ σένα καὶ μόνον, ποιητὴ, ὄλη ἡ γέουσα γῆϊνη πραγματικότης. Ἡ μορφή εἶναι ὀριζόντια γιατί ἀπλώνεται πρὸς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπάνω στὴ γῆ καὶ τοὺς καλεῖ συναρπαστικὰ νὰ προσατενίσουν ξαλαφρωμένοι τὰ ἐπουράνια ὄψη.

7. Βαθειά συναίσθηση τοῦ ἱεροῦ χρέους, τὸ θεῖο δῶρο ὅπως τὸ λαβαίνεις ἄμεσο, φωτεινό, ἀνόθευτο ἔτσι καὶ νὰ τὸ μεταδίδης στοὺς ἄλλους ὅλους αὐτούσιο, ἂν εἶσαι ἄξιος ἐκτελεστῆς τῆς θείας ἐντολῆς.
8. Σταθερὴ τήρηση τῶν ἀναγκαίων ἀποστάσεων ἀπὸ τὴ Λογικὴ καὶ ἀπὸ τὴν Ἡθικὴ. Ἡ ποίηση, ὅταν εἶναι, ὅπως ὀφείλει, ἀγνή, δὲν συμπίπτει ποτέ, διαγράφει μὴνάχα μαζί τους στὸ ἄπειρο, χωρὶς ἐπαφή, τὸ ἀχνὸ σχῆμα ἐνὸς τριγώνου, τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ τὴν ὑποτιέουσα. Ἡ μεταξὺ τους σχέσις ἐνεργεῖ πάντα σὰν κοσμικὴ μόνον ἔλξη.
9. Ἄγρυπνη προσοχὴ τὸ οὐράνιο τόξο τῆς ποιητικῆς δημιουργίας σου νὰ στέκεται πάντοτε ἀνάερα, ὅπως τὸ φυσικὸ ἐκεῖνο, καὶ μόνον μὲ τίς δύο του ξεκρέμαστες ἄκρες νὰ ἐπισημαίνῃ ἀπὸ ψηλὰ τὴ θέσις τῆς Ἀλήθειας καὶ τὴ θέσις τῆς Ὠφέλειας.
10. Καθαρὴ κατανόησις ὅτι τὸ ἀτομικὸ σου ὑποσυνείδητο δόθηκε ἄνωθεν νὰ περιελκείνῃ ἀποκρυσταλλωμένο ὅλο τὸ καθολικὸ ὑποσυνείδητο τῆς Φυλῆς σου. Ἀπὸ τὸ τελευταῖο τοῦτο ἀντλεῖς τὴ δημιουργικὴ σου γονιμότητα καὶ μόνον ἀξιοποιῶντας ἐκφραστικὰ ἐκεῖνο θὰ μπορέσης νὰ ἀξιοποιήσης εὐρύτερα τὸν ἀνθρωπισμὸ σου.
11. Ἀδοτηρὴ ρύθμιση τοῦ ὕψους τῶν ποιητικῶν σου πτήσεων ἀνάλογα μὲ τὸ βάθος τῆς ἐμπνοῆς σου καὶ τὸ μῆκος τῆς φτερούγας σου. Μὴν ὑπερυνώμεσαι καὶ μὴν ξεβγαίνης πρὸς κεῖθε ἀπὸ τὰ δοσμένα σου μέτρα.
12. Κατάβαθῃ καὶ σιωπηρῇ πρὸς τὸν ἑαυτὸ σου ὁμολογία ὅτι ὁ ποιητὴς εἶναι ὁ βασιλιάς τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, σὰν ὁ ἀρχαιότερος προφήτης του. Ὅπως κάποτε βασιλιάς, εἶναι καὶ ὁ ποιητὴς ἀνεύθυνος καὶ ἀνεξέλεγκτος. Ἀλλὰ ὅπως ὁ καλὸς βασιλιάς ἔτσι καὶ ὁ καλὸς ποιητὴς ὀφείλει τὸ ἐμπιστευμένο σ' αὐτὸν ἔργο νὰ τὸ αἰσθάνεται περήφανα σὰν ἀποστολὴ καὶ νὰ τὸ ἀσκῆ ταπεινὰ σὰν ἱερωσύνη.

Πλήρωσα τὸ χρέος μου. Ἀνάπεμψα, μὲ ὅση κατάνυξη μοῦ ἐστάθη μπορετό, τὸν Ἀκάθιστό μου Ὑμνο σιτὴν Ἀχραντὴ Μητέρα τοῦ Ἀνθρώπινου Λόγου, τὴ λυρική ποίηση . . . Καὶ ὄχι μόνον. Προσπάθησα πρὸς πέρας καὶ νὰ καθορίσω, σύμφωνα μὲ τὴν προσωπικὴ μου διάγνωσις, τὰ κυριώτερα συμπτώματα τῆς σύγχρονης πνευματικῆς ἀρρώστειας.

Σοφοὶ πρόδρομοι ἔχουν παρατηρήσει ὅτι ἡ Δημιουργία βρῖσκεται πάντοτε πίσω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς, ὅτι ἡ Κριτικὴ ὀδηγεῖ τίς ἐποχές, διαμορφώνοντας τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ἀτμόσφαιρα. «Τὸ Κριτικὸ πνεῦμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ σύμπαντος εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτό» ἔχουν γράψει. Δὲν διστάζω νὰ ἐπικαλεσθῶ αὐτὸ τὸ πανίσχυρο κριτικὸ πνεῦμα, ἀδιάφορο ἂν συμπίπτῃ πρᾶγματι σήμερον ἢ ὄχι μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ σύμπαν-

τος, γὰ τὸ ἐπικαλεσιῶ καὶ γὰ τὸ ἐξορκίσω γὰ ὀδηγήσῃ τὴν ἐποχὴ μας σὲ διαυγέστερες ἀτμόσφαιρες, σὲ αἰθριώτερους οὐρανούς, σὲ στερεώτερα ἐδάφη. Ὡς προσέξῃ λίγο, ἢ μᾶλλον πολύ, τὸ κριτικὸ πνεῦμα μήπως ἔχασε τὸ σταθερὸ προσανατολισμὸ του στὸ Σύμπαν, μήπως ἀδυνατεῖ ν' ἀσκήσῃ γενικὴν ἐποπτεία τῆς Ζωῆς, μήπως ἀπὸ τὴν καθολικὴ θεώρησιν τῆς Τέχνης τοῦ ξέφυγε τὸ σπουδαιότερο χαρακτηριστικόν: ἡ Θεία τῆς προέλευσιν.

Ἄν δὲν συνειδητοποιήσουμε πάλι τὶς αἰώνιες παροπαράδοτες ἀξίες, καὶ ἂν δὲν ἀφομοιωθοῦμε στὸ ἐνιαῖο πνεῦμα τοῦ σύμπαντος, ἀνάστασις ψυχῆς ἄς μὴν προσδοκᾶμε, ἀνάστασις τοῦ νεκροῦ Θεοῦ ἄς μὴν περιμένουμε οἱ ἄνθρωποι...

Θὰ φανῆ τολμηρὸ αὐτὸ πὸν θέλω γὰ προσθέσω, ἀλλὰ δὲν μπορῶ γὰ τὸ ἀποσωπάσω. Ἡ ποιητικὴ προῆ καὶ ὄχι ἡ τεχνικὴ πράξις θὰ σώσῃ τὴν Ἀνθρωπότητα. Ἡ ἐπιστήμη μάχεται γὰ τὴ διάσπασιν τῆς ὕλης. Ἡ ποίησις περιφρουρεῖ τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος. Ὁ τελικὸς θρίαμβος θὰ κατακρωθῆ στὴ διάνοια καὶ ὄχι στὴν ὕλη. Τὸ πνεῦμα μπορεῖ ν' ἀνακαλύψῃ τὴν «ἀντι-ὕλη», ἡ ὕλη δὲν θὰ ἀνακαλύψῃ ποτὲ τὸ «ἀντι-πνεῦμα». Ἐνας μεγάλος ποιητὴς θὰ εἶναι ὁ νέος προφήτης πὸν θὰ ἐνώσῃ τὴν Ἀνθρωπότητα σὲ μιὰ κοινὴ συνείδησιν. Σ' ἐμᾶς, τοῦλάχιστον, τοὺς Ἕλληνας δὲν πρέπει γὰ φαίνεται παράδοξο. Μήπως δὲν ἦταν ὁ Ὅμηρος, πὸν μπόρεσε γὰ συμπύξῃ ὄλους τοὺς Ἕλληνας σὲ μιὰν ἐθνικὴν ἐνότητα; Μήπως δὲν ἦταν ἡ ποίησις πὸν μπόρεσε γὰ ἐνσωμαίωσιν στὴν παράδοσιν ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητος τοὺς ἑλληνικοὺς μύθους καὶ τὰ ἑλληνικὰ σύμβολα; Μήπως δὲν ἦταν τὸ Δημοτικὸ Τραγοῦδι πὸν κράτησε συμπαγῆ τὴν ἐθνικὴν μας συνείδησιν ἐπὶ μακροὺς χαλεποὺς αἰῶνες σκλαβιάς; Ἐνας μονάχα στίχος του στάθηνεν ἱκανὸς γὰ διατηρήσῃ ἀδιάσπαστη τὴν πίστιν μέσα στὴν ἐνιαία ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τετρακόσια ὀλόκληρα χρόνια: «Πάλε μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλε δικά μας θὰ γαί!»

Δὲν εἶναι οἱ πολεμικοὶ μας θρίαμβοι καὶ οἱ ἐπιστημονικὲς ἐπιτυχίες πὸν ἐξωραΐζουν τὸν ἱστορικὸ βίον τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ δημιουργοῦν τὴν αἴγλη τῆς ἀθανασίας. Εἶναι ἡ ποιητικὴ προβολὴ τῶν μεγάλων γεγονότων, ἡ ποιητικὴ ἀποθέωσις τῶν μεγάλων δημιουργῶν. Ἡ δόξα καὶ τὸ κλέος τῶν ἐθνῶν δὲν ἀποθανατίζονται, ἂν δὲν ἔχουν γνήσιο ποιητικὸ περιεχόμενον. Τὴν πολιτιστικὴ πορεία τῆς Ἀνθρωπότητος τὴν ἐπηρέασαν ἀθάνατα μόνον οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι πὸν κατόρθωσαν γὰ δώσουν ποιητικὴν ἔξαρσιν καὶ ποιητικὴν ἔκφρασιν στὴ δράσιν τους. Ὡς ἐπιτραπῆ ὁ ἕνα μικρὸ ποιητὴ γὰ ψυθυσθῆ ὅτι γὰ γὰ σωθῆ πραγματικὰ ἡ Ἀνθρωπότης περισσότερον ἀπὸ ἕνα στρατηλάτην καὶ ἀπὸ ἕναν ἀτομικὸν ἐπιστήμονα, τῆς χρειάζεται ἕνας νέος Ὅμηρος! Καὶ θὰ σωθῆ ἡ Ἀνθρωπότης. Δὲν θὰ σωθῆ γὰ τὴν ἠθικὴν τῆς καὶ γὰ τὴ λογικὴν τῆς καὶ γὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς. Θὰ σωθῆ γὰ τὴν Ὁμορφίαν τῆς. Θὰ γυμνωθῆ σὰν τὴ Φρόνην μπροστὰ στὸν Ἄρειον Πάγον καὶ ἡ ὁμορφία τῆς θὰ τὴν ἀθωώσῃ! «Ἡ ποίησις εἶναι

ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους», λέει καὶ ξαναλέει στὸ ἔργο του «Τὸ φῶς τοῦ Κόσμου», ὁ ἰσλανδὸς συγγραφέας Λάξνες, ποὺ τιμήθηκε τώρα τελευταία μὲ τὸ βραβεῖον Νόμπελ. Καὶ βάζει στὰ χεῖλη μιᾶς ἀπλοϊκῆς χήρας γυναικάς: «ἐνὸς ὁ Θεὸς χαρίζει ποιητάδες στὸν Ἰσλανδικὸ λαό, δὲν ἔχουμε λόγους ν' ἀπελπιζώμαστε». Ἄν ὁ κόσμος ἔχη γίνεῖ σήμερα πολὺ χρήσιμος, πρέπει νὰ ξαναγίνῃ πάλι πολὺ ὁμορφος γιὰ νὰ ἰσορροπήσῃ καὶ νὰ ἀναγεννηθῇ! Πρωτοῦ ἀκόμα κινήσῃ τὸ δάχτυλό του γιὰ νὰ τὸν πλάσῃ, θέλησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμο πρῶτα ὁμορφον κ' ἔπειτα χρήσιμον. Γιατὶ τὸν ἔπλασεν ἀπὸ ἔμπνευση καὶ ὄχι ἀπὸ ὑπολογισμὸ. Οἰστρήλατο ποίημα ἦταν ἡ Δημιουργία καὶ ὄχι μαθηματικὸ θεώρημα. Πολυμερῆ καὶ πολύπλευρον θέλησεν ὁ Θεὸς τὸν Κόσμον. Ἄλλὰ τὸν θέλησε μαζὶ καὶ ἁρμονικόν. Σὰν τί ἄλλο εἶναι ἡ ἁρμονία παρὰ ὁ προάγγελος τῆς ὁμορφιάς; Σὰν τί ἄλλο εἶναι ἡ ὁμορφία παρὰ τὸ ἐπισφράγισμα τῆς ἁρμονίας; Ὁ Θεὸς εἶχε πλάσει τὸν ὕλικὸν κόσμο τέλειον. Ἄλλὰ ἡ τελειότητά του ἦταν ἀντικειμενική, πραγματική. Τότε ἡ σοφία του ἐμφύσησε στὸ πλάσμα του προῆ ζωῆς... Καὶ ἡ τελειότης ἔγινε πνευματική, ψυχική. Ἡ πλάση ἀπόχτησεν ὑποκείμενο, ἀπόχτησεν ἐγώ. Ὁ ὕλικὸς κόσμος στὰ κύρια στοιχεῖα του παραμένει ὅπως τὸν πρωτόπλασεν ὁ Θεός. Τὸ χῶμα, ὁ ἀέρας, τὸ νερό, ἡ φωτιά δὲν ἀλλάζουν. Ἐκεῖνο ποὺ ἀλλάζει εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς. Γιατὶ ἡ προῆ τοῦ Θεοῦ ποὺ τὸ δημιούργησεν, ἐξακολουθεῖ νὰ πνέῃ συνεχῶς καὶ νὰ ζωογονῇ τὸν κόσμο ἀενάως. Ἄν δὲν ἐξακολουθοῦσε νὰ πνέῃ, καμμιά πρόοδος δὲν θὰ εἶχε γίνεῖ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ πνεῦμα τῆς προόδου δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ αἰωνόβια παράτασις τῆς ἀρχέγονης προῆς τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμφύχωσε τὴν Δημιουργία του. Στὸ πρῶτο ἐκεῖνο χνῶτο τοῦ Πατέρα τῶν Οὐρανῶν περιέχεται ἡ οὐσία τῆς Ἀληθείας, ἡ ζέσις τῆς Καλωσύνης, ἡ χάρις τῆς Ὁμορφιάς. Ἡ κίνησις τῆς πρώτης του ἐκείνης προῆς ἦταν ἡ ζωή, ὁ ψιθυρὸς τῆς ἦταν ἡ ποίησις!

Ὅταν εἶπεν ὁ Θεός: «Γεννηθήτω φῶς!» ἀπάγγειλε τὸν πρῶτον στίχον τοῦ πρώτου ποιήματος. Πρώτη στροφή του ἦταν τὸ λυκανγές, δευτέρη στροφή του τὸ λυκόφως. Ἄλλη στροφή του τὸ ἀνθισμα τῶν λουλουδιῶν, καὶ ἄλλη τῶν πουλιῶν τὸ κελιάδισμα. Ἡ μαρμαρυγὴ τῶν ἀστεριῶν καὶ τῶν συννέφων τὸ ἀνεμόδαρμα, ὁ φλοῖσβος τῶν κυμάτων καὶ τῶν φυλλωμάτων τὸ θρόισμα, τὸ κελάρυσμα τῶν πηγῶν καὶ τῶν λιονταριῶν ὁ βρυχηθμός, τῶν χρυσαλλιδῶν τὸ φτερούγισμα καὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ ἔρωτας, ἦταν ὅλα ἀλλεπάλληλες στροφές τοῦ μεγάλου ποιήματος ποὺ ἄρχισε μὲ τὸν ἐμπνευσμένον στίχον «Γεννηθήτω φῶς!». Τὴν ὁμορφία κνοφοροῦσε πρὸ τοῦ χρόνου καὶ πρὸ τοῦ τόπου μέσα στὴν ἀπεραντωσύνην του ὁ Θεός. Καὶ γιὰ νὰ τῆς δώσῃ ἀνθρώπινην ἔκφραση ἔπλασε τὸ στερέωμα σὲ χρόνον καὶ τόπον. Ὑπάρχει κανεὶς νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ πιστέψῃ ὅτι τὴν Ὁμορφία του, τὴν ἀχρονή του κίνησις, τὴν ἀκριβή του δημιουργία, θὰ ἐπιτρέψῃ ποτὲ ὁ Θεὸς νὰ τὴν ἐξαφανίσουν οἱ Ἄνθρωποι

εἴτε μὲ τὰ μίση τους, εἴτε μὲ τὶς παραφροσύνες τους, εἴτε μὲ τὸ κακό τους γοῦστο, εἴτε μὲ τὶς τεχνικές τους ἐφευρέσεις; Ποτέ!

Ὁ Θεὸς δὲν θὰ εἰπῇ ποτέ: «Γεννηθήτω σκότος!». Κι ἂν ἐκλείψῃ μιὰ μέρα ὁ κόσμος στὴν σημερινή του μορφή, δὲν θὰ ἐκλείψῃ μέσα σ' ἓνα αἰώνιο ἄψυχο σκότος· θὰ ἐκλείψῃ μέσα σ' ἓνα αἰώνιο ἔμψυχο φῶς! Γιὰ τοῦτο ἡ ποίηση οὔτε τότε θὰ συνεκλείψῃ! Τὸ ἀπέραντο, τὸ ἀδιατάραχτο φῶς τῆς αἰώνιας ἀκίνητης γαλήνης, πού ἴσως διαδεχτῆ σὰν ὀριστικό της τέλος τὴν ἁρμονία τῆς σημερινῆς κίνησης τοῦ Σύμπαντος, κ' ἐκεῖνο δὲν θὰ εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα σωπασμένο λυρικό ποίημα. Ἡ ποίηση πού ἐκφράζει σήμερα τραγουδῶντας τὸ μυστικό τῆς ζωῆς, θὰ ἐκφράζῃ τότε σωπαίνοντας, ὄχι τὸ μυστικό τοῦ θανάτου ἀλλὰ τὸ μυστικό τῆς Ἀνάστασης.